

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ
ДО ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ШКОЛІ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 471 групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Спеціалізація: логопедія
Освітньо-професійної
програми Дошкільна освіта
Скляр Дар'я Олександрівна

Керівник к.пед.н., доцент Горлова А. В.
Рецензент к.пед.н., доцент Валуєва І. В.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. Теоретичні основи підготовки старших дошкільників до освітньої діяльності в школі	6
1.1. Ретроспектива вивчення проблеми підготовки старших дошкільників до освітньої діяльності в школі.....	6
1.2. Характеристика видів готовності старших дошкільників до навчання в школі.....	12
1.3. Сучасний стан сформованості готовності старших дошкільників до освітньої діяльності в школі	19
РОЗДІЛ II. Педагогічні умови підготовки старших дошкільників до освітньої діяльності в школі	35
2.1. Педагогічні умови формування готовності старших дошкільників до навчання у школі у практиці дошкільної освіти.....	35
2.2. Система роботи щодо підготовки старших дошкільників до освітньої діяльності в школі.....	45
2.3. Методичні рекомендації щодо використання авторського робочого зошита «Майбутній школяр».....	50
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дитинство, є важливим етапом у становленні та формуванні кожної особистості й так історично склалося, що воно пов'язане не тільки з ігровою, але й з освітньою діяльністю. Реформаційні та інформаційні процеси, які відбуваються на даному етапі розвитку української держави вимагають нових підходів до вирішення проблеми наступності та взаємодії закладів дошкільної освіти та закладів загальної середньої освіти, де формування готовності до освітньої діяльності в школі стає першочерговим та одним з головних завдань закладів дошкільної освіти. Зміни стосуються нової системи вимог, які постають перед дитиною та пов'язані з її новими обов'язками, важливими не тільки для неї але й для її сім'ї. Дитина повинна пристосуватися до нових умов, тобто адаптуватися до шкільного життя.

Перехід від дошкільного дитинства до молодшого шкільного віку є важливим етапом у становленні особистості дитини. Цей перехід визначається розширенням сфери потреб, стимулів та мотивів, якісних перетворень в усіх сферах фізичного, психічного і соціального розвитку дитини. Готовність дитини старшого дошкільного віку до освітньої діяльності в школі стає підґрунтям, яке є визначальним у подальшому успіху дитини у навчальній діяльності, здатність до довільної діяльності.

Вивченням проблеми підготовки дитини старшого дошкільного віку до освітньої діяльності в школі займалися такі педагоги, як Л. Божович, Л. Венгер, Г. Гуткіна, І. Дубровіна, А. Люблінська, Є. Смирнова. Окремі психолого-педагогічні та методологічні аспекти проблеми відображено у роботах Т. Кондратенко, В. Котирло, Г. Кравцова. Обґрунтовано систему організованих занять у дитячому садку (О. Усова, Ф. Сохін); розроблено методику розвитку компонентів навчальної діяльності на спеціальних заняттях із дошкільниками (Л. Артемова, Л. Венгер, А. Давидчук, Т. Доронова, П. Лучанська). Досліджено різні аспекти готовності дитини до

школи (М. Безруких, І. Дубровіна, Я. Коломінський, Р. Немов, Є. Панько); роль сім'ї в цьому процесі (О. Доукіна, В. Гостовий та ін.).

Аналізуючи роботу закладів дошкільної освіти та вихователів можна зробити висновок, що формування готовності дітей старшого дошкільного віку до освітньої діяльності в школі орієнтується на формування багажу знань, умінь та навичок дітей (уміння читати, писати, рахувати). А робота з формування психологічної адаптації дошкільників зазвичай проявляється як результат індивідуальних інтересів та інтуїції педагога, а не як науково обґрунтований педагогічний підхід.

Актуальність та специфічність даної проблеми в сучасній дошкільній освіті спричинили вибір теми нашого дослідження «**Педагогічні умови підготовки старших дошкільників до освітньої діяльності в школі**».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування готовності дітей старшого дошкільного віку до освітньої діяльності в школі.

Відповідно до мети нами визначено такі **завдання дослідження**:

1. На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури дослідити історико-логічний аспект вивчення проблеми підготовки старших дошкільників до освітньої діяльності в школі.

2. Охарактеризувати види готовності старших дошкільників до навчання в школі.

3. Визначити сучасний стан сформованості готовності старших дошкільників до освітньої діяльності в школі.

4. Розробити та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі.

Об'єкт дослідження: освітній процес закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування готовності дітей старшого дошкільного віку до освітньої діяльності в школі.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури з проблеми дослідження;

- емпіричні: спостереження, проєктивні методики узагальнення психолого-педагогічного досвіду, бесіди, анкетування;

- методи кількісної та якісної обробки експериментальних даних.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у визначенні та характеристиці компонентів, критеріїв та показників готовності дітей старшого дошкільного віку до освітньої діяльності в школі. Характеристиці рівнів готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі. Вперше визначено та проаналізовано педагогічні умови формування готовності дітей старшого дошкільного віку до освітньої діяльності в школі.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблено авторський робочий зошит «Майбутній школяр» для дітей старшого дошкільного віку. Матеріали дослідження можуть бути корисними для вихователів, батьків, студентів педагогічних факультетів закладів вищої освіти, слухачів курсів удосконалення кваліфікації педагогічних кадрів.

Структура роботи: кваліфікаційна робота має вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1

Теоретичні основи підготовки старших дошкільників до освітньої діяльності в школі

1.1. Ретроспектива вивчення проблеми підготовки старших дошкільників до освітньої діяльності в школі

Підготовка дітей старшого дошкільного віку до школи являє собою складне та багатокомпонентне завдання, котре охоплює всі сфери життєдіяльності майбутнього учня початкової школи. Даний процес потребує значної уваги та чималого комплексу досліджень, адже перед дошкільником постають нові умови життя та діяльності – нові знайомства, нові обов'язки [4].

Аналізуючи психолого-педагогічну, методичну літературу з вивчення проблеми підготовки дітей старшого дошкільного віку до освітньої діяльності в школі, можна стверджувати, що у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців не має єдності при вивченні даного питання. Теоретичний аналіз проблеми готовності дитини до школи ґрунтується на працях Л. Виготського, Є. Кравцової, В. Мухіної, Д. Ельконіна, Л. Божовича, Л. Венгера та багатьох інших педагогів та психологів.

Розглянуті у вітчизняній науці уявлення про готовність дитини до школи ґрунтуються на висунутій Л. Виготським ідеї. Вчений вважав, що готовність дитини до освітньої діяльності в школі ґрунтується не тільки в кількісному накопиченні знань та умінь, але й в рівні розвитку пізнавальних процесів. Л. Виготський, готовність до школи, пов'язував з вміннями узагальнювати, диференціювати за категоріями предмети та явища, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та самостійно робити висновки [42]. Автор наголошував на тому, що освітній процес має бути узгодженим з рівнем розвитку дитини. Навчання не починалось на пустому місці, воно має вже певну сформовану стадію розвитку дитини [42].

Готовність дитини до систематичної освітньої діяльності в школі є дуже важливим фактором. Психологічна готовність дошкільника до навчання в школі є одним із найважливіших результатів психічного розвитку в період дошкільного дитинства. Науковці стверджували, що готовність дитини до школи визначається рівнем розвитку особистості в таких сферах, як: мотиваційна, інтелектуальна, комунікативна та фізична.

Важливість особистісної та інтелектуальної готовності до освітньої діяльності в школі досліджувала Л. Божович. Вона вважала, що дані аспекти відіграють важливу роль для вдалого оволодіння освітньою діяльністю та швидкої адаптації до нових умов. Також, успіх у освітній діяльності багато в чому залежить від рівня мотиваційного розвитку, рівня довільної поведінки та розвитку інтелектуальної сфери [8].

Підтримував позицію Л. Божович [8] і науковець А. Запорожець [19]. Він вказував на те, що готовність до освітньої діяльності в школі уособлює в собі цілісну систему взаємопов'язаних якостей дитячої особистості. На думку дослідника, дана система включала також і особливості дитячої мотивації, рівень розвитку пізнавальної та аналітико-синтетичної діяльності, рівень сформованості механізму вольової регуляції діяльності [19, с. 112].

На зв'язку між змістом спілкування дошкільника з родиною та ключових компонентів мотиваційної готовності до школи наголошувала О. Гоніна. Дослідниця переконана, що у дітей дошкільного віку з різним видом відношення до освітньої діяльності в школі, в свою чергу, домінують також і різні мотиви в структурі мотиваційної готовності до школи [13, с. 81].

Вагомим складником загальної готовності П. Блонський [6, с. 118], А. Богуш, Н. Шиліна [7], З. Карпенко [20] розглядали саме готовність до спілкування, мовний розвиток старшого дошкільника. Л. Виготський [12] розглядає мовний розвиток як ознаку сформованості у дошкільника знаково-символічних функцій. Знаково-символічна функція розуміється як освоєння дією та її заміщення знаками. Натомість розвиток мови передбачає сформованість культури мовлення, словниковий запас, граматичний склад

мови, послідовність викладу інформації. Проте, важливо зазначити, що при визначенні мовного розвитку дошкільника особливої уваги потребують мовні порушення, котрі переважають у дошкільному віці.

Дошкільний вік є сенситивним у процесі розвитку емоційної виразності, реагування на красиве, яскраве, незвичайне. Так, Д. Ельконін [47, с. 20] переконаний, що найпершим у майбутнього школяра формується здатність співчувати, готовність перейняти інші обов'язки. Необхідно також пам'ятати, що розвиток дитини складний процес, котрий не може йти прямолінійно. У цей період у дитини розвиваються не тільки позитивні а й негативні риси характеру. Чималу роль в успішному оволодінні освітньою діяльністю старшим дошкільником відіграє фізична готовність до навчання в школі. Адже вона є фактором, що впливає не тільки на позитивну адаптацію та діяльність у школі, а й на подальшу освітню діяльність. Краще та швидше адаптуються здорові діти, важче це виходить у тих, котрі часто хворіють та мають ослаблену імунну систему. У більшості таких дітей на початку оволодіння шкільною наукою відмічається погіршення стану здоров'я, що супроводжується нервово-психічним напруженням [5].

Готовність дитини до шкільного навчання як комплекс якостей, що формують загальне вміння вчитись розглядали О. Леонт'єв [29], В. Мухіна [31], О. Лаврінєнко [28, с. 16]. На думку вчених, поняття готовність до школи вмещувало в собі розуміння дошкільником освітніх завдань та їх різницю від практичних, уміння проводити самооцінювання та самоаналіз, розвиток вольової сфери, вміння слухати, запам'ятовувати та спостерігати, усвідомлювати способи виконання тієї чи іншої дії.

З огляду на дослідження феномену готовності старшого дошкільника до освітньої діяльності в школі, можна говорити, що дослідники розглядають дане явище як інтегральну властивість. Вона включає в собі комплекс чинників, що є визначальними для успішності у освітньому процесі. Під готовністю дошкільника до школи розуміється такий рівень функціонального,

психічного та морфологічного розвитку, за якого поставлені вимоги не нашкодять здоров'ю самої дитини [39].

Досліджуючи проблему готовності старшого дошкільника до школи, група науковці розкривали її сутність через вивчення змісту компонентів освітньої діяльності та її розвитку.

За даними досліджень Л. Венгер визначає основні компоненти підготовки дошкільника до школи. Головними з них є: присутність бажання йти до школи та стати школярем, допитливість, розумова активність дитини, довільна зовнішня поведінка та вміння контролювати психічні процеси, сформовані ланцюги мотивів. [10, с.12]. Ряд науковців, К. Бардін [3], Н. Сойко [43], В. Прокопенко [41], Г. Назаренко [33], важливим показником готовності дитини до школи визначали її вміння виконувати діяльність за заданим правилом через послідовне виконання вказівок дорослого. Результати їх досліджень показали, що частина дітей відчувають труднощі у навчанні, часто ігнорують вказівки та діють самостійно. Деяка частина дітей сприймає завдання як практичне досягнення конкретного результату та відкидають той факт, що завдяки навчальному завданню можна чогось навчитись.

Наступним, не менш важливим компонентом готовності дитини до школи, є її вольова готовність. Вольова готовність ґрунтується на вмінні контролювати власну поведінку, здатності виконувати загальну роботу, сприймати вимоги вчителя та школи. Адже шкільне життя та навчання висувають до вольових якостей дитини певні вимоги. Так, дошкільнику треба опанувати новий режим дня, засвоїти правила поведінки, навчитись продуктивно працювати не тільки в школі а й вдома. Заклад освіти вимагає від майбутнього школяра оволодіти здатністю контролювати власну поведінку, тобто дотримуватись правил поведінки учня, бути організованим та дисциплінованим [45, с. 14].

Готовність дошкільника до школи ґрунтується на певному рівні розвитку логічного мислення, що є процесом осмисленого відтворення дійсності у її властивостях, зв'язках та відношеннях, котрі несуть абстрактний характер та

не підвладні чуттєвому сприйняттю. Таку ідею підтримував та досліджував Л. Леонт'єв [29]. Дотримувались такої ж думки і Н. Черепаня [47, с. 421] та Л. Федорович [46], котрі розуміли даний процес як результат усвідомленого пошуку та відкриття нового, загального відображення дійсності, що є результатом аналітико-синтетичної діяльності. У такому аспекті мисленнєва діяльність визначається як елемент логічного мислення та є передумовою успішного опанування наукою в школі. Недостатній розвиток даного компонента породжує інтелектуальну пасивність дитини, пошуку легших шляхів досягнення успіху у освітньому процесі – копіювання, угадування і навіть списування.

Широко досліджувалась проблеми підготовки старшого дошкільника до освітньої діяльності в школі і зарубіжними науковцями. Серед них: Р. Брант, Т. Бен'юва, А. Керн, С. Штребел, Д. Реймер. Всі праці науковців пронизані думкою про те, що готовність дитини до школи являє собою загальний розвиток особистості. Саме він дозволяє дошкільнику входити в систематичний процес оволодіння громіздкою системою знань та формування відповідних якостей та властивостей. Рівень підготовки дошкільника визначає певний ступінь зрілості нервової системи та організму в цілому.

В розумінні зарубіжними дослідниками, загальна готовність визначається як інтегрований показник розвитку дошкільника, котрий залучає в себе соціально-психологічні, фізичні, мотиваційні, інтелектуальні площини а також спеціальну готовність, складниками якої є знання, уміння і навички.

Серед досліджень американських вчених, що розглядають проблему готовності дошкільника до освітньої діяльності в школі, слід наголосити на працях таких науковців як: С. Wood, С. Rowel [55], F. Tylera [54], R. Goslina, R. Epsteina, В. Hallok [52], R. Gagne [50]. Більшість наукових досліджень вчених спрямована на розвиток методів діагностики розвитку дошкільника в сфері мислення, сприйняття та пам'яті. Свою увагу дослідники концентрують та вивченні інтелектуальних можливостей дитини, розумового розвитку, оцінки готовності дитини до школи.

Популярним для багатьох американських науковців головним є ідея так званого вирівнювання. Тобто, вони намагаються застосувати такі варіативні програми, котрі дають можливість підготувати всіх дітей до навчання в школі. Даний процес передбачає вибір певної програми навчання, організація певної групи, де діти будуть виконувати тренувальні вправи та багато разів їх повторювати, що сприятиме підвищити інтелектуальний розвиток дитини до необхідного ступеня готовності до освітньої діяльності в школі [49, с. 43; 51, с. 237; 53, с. 896; 54, с. 1027].

Відомий чеський психолог Й. Шванцара виділяє такі три компоненти готовності дитини до школи: розумовий, соціальний та емоційний компонент. Німецький психолог Г. Вітцлак до поданих компонентів відносить певний рівень розумового розвитку, спрямованість на досягнення результату, розвиток інтересів, наявність здібностей до навчання та соціальна поведінка [47, с. 422].

Аналізуючи результати наукових праць зарубіжних вчених помітним стає те, що всі вони відхиляють вплив соціального фактору на освітній процес. Вони вважають, що шкільне дозрівання залежить від індивідуальних особливостей та розвитку вроджених задатків дитячої особистості. Тому, важливу роль відіграє спадковість як провідний фактор розумової, соціальної та емоційної зрілості.

Літературні джерела показують, що готовність дошкільника до освітньої діяльності в школі є складним та багатокomпонентним психолого-педагогічним явищем. Недостатня сформованість хоча б одного з ключових компонентів не дає можливості в повній мірі бути готовим до освітньої діяльності в школі. Тому, готовність до школи розуміється як складна якісна характеристика інтелектуального розвитку дошкільника та його психологічних особливостей, що є невід'ємною частиною успішного навчання в школі. Ключовою складовою готовності дитини до школи є досвід, що присутній у неї на час вступу до школи. Головну роль у процесі підготовки дитини до школи виконує освітній аспект самої підготовки.

Зважаючи на різноманітність підходів до вивчення проблеми готовності старшого дошкільника до освітньої діяльності в школі незмінним залишається той факт, що специфічні закономірності та основні компоненти готовності дитини до школи залишаються сталими. Змінюються лише потрібний рівень розвитку зазначених психологічних властивостей особистості дитини.

На нашу думку, раціонально досліджувати проблему готовності дитини до освітньої діяльності в школі як найкраще поєднання сукупності компонентів, що охоплюють майже всі сфери дитячого розвитку. До них належать емоційна, інтелектуальна, вольова, соціальна, морфологічна, психічна та соматична сфери здоров'я. Всі вище зазначені сфери особистості складають єдину систему шкільної зрілості. Сторони такої системи тісно пов'язані між собою та є ґрунтовними якостями, що виступають у ролі спеціально організованої підготовки до освітньої діяльності в школі. Саме такий цілеспрямований процес породжує необхідні умови для істинного розвитку індивідуальних якостей учня. Саме такі якості забезпечують гармонійну, всебічну соціально-психологічну захищеність та успішну майбутню освітню діяльність.

1.2. Характеристика видів готовності старших дошкільників до навчання в школі

Реформаційні зміни, які відбуваються на сучасному етапі розвитку суспільства, в тому числі й освітньої системи, вимагають нового погляду на проблему наступності між дошкільною та початковою її ланками. Формування готовності дитини дошкільного віку до навчання в закладі загальної середньої освіти є пріоритетним завданням всіх закладів дошкільної освіти. Це наголошується в нормативно-правовій базі, а саме: Закон України «Про дошкільну освіту» [18], Лист МОН України від 02.07.2019 № 1/9-419 «Щодо організації діяльності закладів освіти, що забезпечують здобуття дошкільної освіти у 2019/2020 навчальному році» [30], Наказ № 367 від 16.04.2018 р. «Про

затвердження порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти» [35].

Вперше в педагогічній науці необхідність дослідження поняття готовності дошкільників до навчання в закладах загальної середньої освіти виникла у 80-х рр. ХХ ст. [44, с. 5]. Дослідження та аналіз педагогічної, психологічної літератури вітчизняних та зарубіжних науковців дали змогу виявити, що єдиного трактування поняття шкільної готовності та визначення її компонентів не існує.

Так, витоки дослідження поняття психологічної готовності дошкільників до навчання в школі бере свій початок у працях відомих вітчизняних психологів: Л. Виготського [12], Л. Дмитрієвська [17], Г. Костюк [23], Л. Божович [8]. Процес навчання вченими ототожнювався з процесом розвитку дошкільника: «шкільне навчання ніколи не починається на пустому місці, – наголошував Л. Виготський, – а завжди має перед собою вже певну стадію дитячого розвитку, пророблену дитиною до вступу до школи» [12]. Відповідно, «навчання повинне бути узгоджене з рівнем розвитку дитини» [12].

Термін «готовність до навчання в школі» в педагогічній теорії та практиці було запропоновано О. Леонтьєвим [29]. Видатний педагог у своїх працях пов'язував його зі здатністю дитини-дошкільника управляти своєю поведінкою. Однак, на відміну від О.Леонтьєва, Л. Божович [8, с. 3] пов'язує готовність дитини дошкільного віку до навчання в школі з сформованістю такого новоутворення – «внутрішня позиція школяра». Також Л. Божович наголошувала в своїх працях, що внутрішня позиція школяра є ключовим показником в процесі формування готовності дитини до школи. Науковець стверджували, що ключову роль у формування готовності дошкільника до навчання у школі займає рівень розвитку мотивації до навчальної діяльності та мотивів, які спонукають дитину дошкільного віку до навчання [8].

Педагог М. Удовенко готовність дитини-дошкільника до навчання в школі пов'язує з «дошкільною зрілістю». Аналіз праць педагога дав змогу визначити, що під дошкільною зрілістю «цілісний психічний стан дитини, що характеризується високим рівнем сформованості якостей і процесів, які переживають свій розквіт саме в дошкільному віці» [45, с. 14]. За результатами його досліджень, для дітей шести років з високим рівнем психічного розвитку, тобто з дошкільною зрілістю, найбільш звичним є кооперативно-змагальний рівень спілкування зі своїми однолітками, довільність у сфері спілкування з дорослими і відкриття дитиною своїх переживань у сфері самосвідомості. Принципово важливими для цього періоду є:

- сформованість прийомів ігрової діяльності;
- розвиненість соціальних емоцій і достатність морального розвитку;
- розвиненість уяви і наочно-образного мислення, пам'яті, мовлення, фантазії [45, с. 17].

Як стверджувала В. Прокопенко [41], готовність до шкільного навчання відносить наступні компоненти комунікативну та когнітивну готовність, а також рівень емоціонального розвитку, технологічну озброєність дитини.

Досліджуючи готовність до навчання в школі, Н. Нижегородцева і В. Шадріков вважають що це такий рівень фізичного, психічного і соціального розвитку дитини, який необхідний для успішного засвоєння шкільної програми без шкоди для здоров'я дитини [34]. Дефініція «готовність до навчання» в трактуванні педагогів має своїми складниками фізіологічну, психологічну, соціальну (особистісну) готовність до навчання в школі. Показником фізіологічної готовності, як наголошували педагоги, є рівень фізичного розвитку, стан фізичного здоров'я. Психологічна готовність вимагає сформованості таких сфер, як індивідуально-мотиваційна і волева; наявність системи знань і уявлень та деяких навчальних навичок і здібностей.

Дослідження та аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми свідчить про те, що поняття готовність дітей дошкільного віку до навчання в

школі отримало своє відображення в дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних педагогів та психологів.

Готовність старших дошкільників до навчання в школі можна виокремити наступними ознаками:

а) сформованість основних уявлень про навколишній світ, про людей, про себе; розвиток моторики руки, творчої уяви;

б) сформованість Я-концепції, мотиваційна і емоційно-вольова готовність;

в) здатність виконувати соціальну роль учня, потреба спілкуватися з іншими, розвиненість необхідних форм спілкування з однолітками, уміння підкорятись інтересам і звичаям дитячих груп [47, с. 426].

Таким чином, дослідження психолого-педагогічної літератури дало змогу також з'ясувати, що видатні психологи та педагоги виділяють наступні види готовності дошкільників до навчання – загальна та спеціальна (Рис. 1.1.). Відповідно до цього в закладах дошкільної освіти повинна здійснюватися й відповідна підготовка загальна та спеціальна.

Рис. 1.1 Види готовності дошкільників до навчання в школі

Спеціальна готовність дитини до навчання включає набуття нею знань та умінь, які забезпечать їй успішно оволодіти змістом навчання в першому класі з основних навчальних предметів (математика, літературне читання та ін.).

Поняття *загальна готовність до навчання* включає психологічну, морально-вольову та фізичну готовність старшого дошкільника до навчання в школі. Між цими видами готовності до навчання існує тісний взаємозумовлений зв'язок. Тому дуже важливо, щоб педагог знав специфіку роботи за кожним видом діяльності та разом з сім'єю допомагав дитині досягнути високого рівні сформованості готовності до навчання в школі [39].

Доцільно буде, розкрити зміст та особливості кожного виду готовності дошкільників до навчання в школі.

Спеціальна готовність до школи. Аналіз навчальних програм для першого класу показує, що успішно оволодіти нею зможе тільки та дитина, яка має мінімальний обсяг знань зі шкільних предметів, вміє читати. Вчитель початкової школи буде спиратися на ці знання, поглиблювати їх та розвивати. Таким чином, знання, здобуті в закладах дошкільної освіти, створюють основу для початку навчання в школі.

Але, було б неправильно спеціальну готовність до навчання в школі зводити лише до наявності мінімального обсягу знань. Однієї пам'яті для навчання замало. Набагато важливішим є наявність умінь порівнювати, аналізувати, узагальнювати, робити самостійні висновки, тобто важливий рівень розвитку пізнавальних процесів. Важливі також розуміння причинно-наслідкових зв'язків. Педагоги Л. Журова, Т. Турантаєва, Н. Виноградова, А. Макарова встановили, що така підготовка до навчання в школі можлива та необхідна [40, с. 293].

Таким чином, щоб діти були інтелектуально готові до навчання в школі, потрібно сформувані в них знання, побудовані системно, забезпечити достатній рівень пізнавальної діяльності. Потрібно також розвивати в дітей допитливість, пізнавальні інтереси та здатність свідомо сприймати нову інформацію [40].

Загальна готовність дітей до навчання в школі.

При переході дитини від дошкільного закладу освіти до школи змінюється її спосіб життя, її соціальна позиція, провідною діяльністю стає

навчальна. Нова соціальна позиція потребує вміння самотійно й відповідально виконувати навчальні завдання, проявляти організованість та дисциплінованість, оволодівати навичками управління своєю поведінкою, вміти спілкуватися з однолітками та дорослими.

Недооцінка необхідності загальної готовності дитини до шкільного життя спричиняє формалізацію освітнього процесу, зниження уваги щодо вирішення головного завдання школи – формування гармонійно та всебічно розвиненої особистості. Дуже часто зустрічаються випадки в шкільній практиці, коли з високою інтелектуальною готовністю дитина навчається погано. В цьому випадку причину потрібно шукати в дефектах не спеціальної готовності до навчання в школі, а в загальній [40, с. 314].

Перш за все, необхідно, щоб дитина була фізично готовою до зміни способу життя та діяльності. *Фізична готовність до навчання в школі* передбачає: міцне фізичне здоров'я, низьку стомлюваність, працездатність, витривалість. Ослаблені діти будуть часто хворіти, швидко стомлюватися, їх працездатність буде низькою. Тому вже починаючи з раннього дитинства дитину вихователям та батькам потрібно піклуватися про її здоров'я, формування витривалості [25].

До змісту *соціально-психологічної та морально-вольової видів* готовності до навчання в школі педагоги виділяють наступні компоненти: готовність до навчання та готовність до нового способу життя.

Готовність до навчання передбачає наявність певного рівня розвитку самостійності. Дослідженнями К. Кузовської встановлено, що самостійність формується починаючи з молодшого дошкільного віку й за умови уважного ставлення дорослих до цього питання вона може набути характер сталих проявів в різноманітній діяльності. Також можливе й формування у дітей дошкільного віку почуття відповідальності (К. Клімова). Діти старшого дошкільного віку відповідально ставляться до завдань, які їм пропонують дорослі. Для того щоб підготувати дитину до навчання в школі, їй необхідно навчитися доводити діло до кінця, долати труднощі, бути дисциплінованим та

посидючим. Ці якості, за психолого-педагогічними дослідженнями Р. Буре, формуються до періоду досягнення дитиною старшого дошкільного віку [32, с. 10].

Одним з ключових характерних показників готовності дитини до навчання в школі постає сформованість мотивації до навчання, а також наявність довірливих дій.

Готовність до нового способу життя характеризується вмінням встановлювати позитивні взаємозв'язки з однолітками, знанням правил поведінки та комунікативних навичок [26, с. 15]. Під час встановлення взаємозв'язків з однолітками діти не завжди вміють безконфліктно вирішувати проблемні ситуації.

Перераховані вище якості соціальної та морально-вольової готовності формуються послідовно в процесі життєдіяльності дитини від народження до шести років в сім'ї та закладі дошкільної освіти.

Мотивами морально-вольового розвитку слугують співпідпорядкування мотивів, введення мотивів суспільної користі.

Психологічна готовність до навчання в школі передбачає також сформованість мотиву учіння. Відомо, що цікавість дітей до школи проявляється дуже рано.

Прояв таких мотивів як «Хочу навчатися», «Хочу навчитися читати, писати, вирішувати задачі» й т.д. може свідчити про психологічну та мотиваційну готовність дитини до навчання в школі. Формуються такі мотиви поступово. Вони «виростають» з міцних пізнавальних інтересів, вміння докладати зусиль для отримання нових знань і підкріплюються позитивною оцінкою дорослих.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що дослідження проблеми готовності дітей дошкільного віку до навчання в школі отримало достатнє відображення в роботах вітчизняних та зарубіжних вчених. Готовність дітей старшого дошкільного віку до освітньої діяльності в школі є складним та багатоаспектним поняттям, яке виступає як якісна своєрідність

пізнавального розвитку дитини та її психологічних особливостей. Важливою складовою готовності є практичний досвід дитини (знання, уміння, навички) наявний у дошкільника на момент його вступу до школи. Визначну роль у підготовці дитини до навчання в закладі загальної середньої освіти відіграє її навчальний аспект.

Отже, готовність дошкільника до освітньої діяльності в школі доцільно розглядати як ефективне поєднання впливу комплексу компонентів, які охоплюють всі сфери діяльності дитини: психічне та фізичне здоров'я, інтелектуальну, морально-вольову, емоційну. Сукупність даних сфер діяльності утворюють шкільну зрілість, компоненти якої тісно взаємопов'язані та є базовими якостями особистості. Саме такий раціональний підхід до організації освітньої діяльності дошкільників створює умови для розвитку їх особистісних якостей, які гарантують всебічний і гармонійний розвиток та сприяють успішній освітній діяльності в майбутньому.

1.3. Сучасний стан сформованості готовності старших дошкільників до освітньої діяльності в школі

На підставі теоретичного аналізу психолого-педагогічних джерел з проблеми дослідження ми прийшли до висновку, що готовність старшого дошкільника до навчання в школі – це перш за все здатність узагальнювати, диференціювати у відповідних категоріях предмети оточуючого світу, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити самостійні висновки.

Дослідження стану сформованості готовності дитини-дошкільника до навчання в школі виступає як один з найпоширеніших напрямів сучасної психологічної теорії та практики. Однак, для сучасного етапу удосконалення та розвитку неперервної освіти є специфічним розширення її функцій. Зокрема це зумовлюється потребою у дослідженні стану сформованості готовності дитини до школи, дотримання комунікаційної грамотності під час діагностування, коли створюються умови для цілісного прояву особистісних

якостей; дослідження не лише потенційного розвитку дошкільника, а й виявлення його зони найближчого розвитку; створення та формування неповторного, унікального та індивідуального портрету особистості кожної дитини, а не просто визначення відповідних якостей, згідно певних вікових стандартів.

Під час комплектування класів за законодавчими нормами не повинно бути конкурсного відбору. Але, практика засвідчує, що не всі діти однаковою мірою можуть успішно навчатись за певними дидактичними системами. Тому нерідко виникає необхідність вибору та рекомендації для дитини такої освітньої програми, яка є найбільш адекватною її психічному розвитку та оптимальною для повноцінного розвитку здібностей [47].

Аналіз теоретичних джерел та спостереження за освітнім процесом закладу дошкільної освіти під час педагогічної практики показує, що визначення сформованості готовності дітей до навчання в школі передбачає дотримання наступних положень:

1. Період дошкільного дитинства – це важливий етап розвитку особистості дитини, що є цінним не залежно від майбутнього навчання дитини в школі.

2. Під час прийому дитини до навчання в школі першочергово потрібно діагностувати психічну зрілість дошкільника, оскільки тільки зрілий дошкільник може успішно навчатися в школі.

3. Діагностування у дітей шкільної зрілості повинно здійснюватися у процесі діяльності, яка відповідає віковим та індивідуальним особливостям дітей дошкільного віку.

Критичний аналіз наукових теоретичних і практичних джерел та характеристика основних специфічних рис поняття готовності до навчання в школі дали змогу визначити комбінацію основних компонентів досліджуваного поняття:

- Інтелектуальна готовність;
- Мотиваційна готовність;

- Емоційно-вольова готовність;
- Комунікативна готовність.

На підставі перелічених вище складових компонентів готовності старших дошкільників до навчання в школі нами розроблено безпосередній інструментарій для визначення рівня сформованості досліджуваного поняття (Таблиця 1.1.).

Таблиця 1.1

Компоненти та показники формування готовності старших дошкільників до навчання в школі

Компоненти готовності	Показники готовності	Методи виявлення готовності
<i>Інтелектуальна готовність</i> загальна інформованість, кругозір; елементарне володіння мисленнєвими механізмами (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення); здатність застосовувати набуті в ЗДО знання в нових умовах.	Знання та уявлення про живу й неживу природу, про окремі соціальні явища. Системність уявлень. Уміння прийняти завдання, інструкцію, визначити способи виконання завдань. Обчислювальні навички, уявлення про кількість.	Індивідуальні бесіди. Методика «Будиночок» (Н. Гуткіна), анкетування вихователів «Підготовка дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі».
<i>Мотиваційна готовність</i> наявність вольових проявів, планування власних дій, ставлення до навчальної ситуації	Бажання йти до школи. Елементарні уявлення про школу. Ставлення до навчання	Бесіда. Педагогічне спостереження. Опитування.
<i>Емоційно-вольова готовність</i> уміння переборювати труднощі, наявність інтересу до пізнання, старанність, організованість	Уміння проявляти наполегливість у виконання завдань, домагатися поставленої мети. Самостійність, темп роботи, здатність планувати роботу. Знання та дотримання правил поведінки..	Методика «Малювання намистинок» (І.Аргінська), анкетування батьків «Чи готова моя дитина до школи?».
<i>Комунікативна готовність</i> мовний розвиток, культура мови, уміння сприймати, зберігати й відтворювати інформацію, навички читання тощо.	Уміння здійснювати звуковий аналіз слова. Стан звукової вимови, словниковий запас, розвиток зв'язної мови.	Спілкування, спостереження за дітьми під час ігор і занять, методика «Розвиток усного мовлення» (Н.Нечасової)

Відповідно до розроблених нами критеріїв та показників готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі нами розроблено рівні сформованості досліджуваного поняття (Таблиця 1.2.).

Таблиця 1.2

Рівні сформованості дошкільників до навчання в школі

Рівні	Показники
Низький рівень	Знання та уявлення про навколишній світ елементарні. У дитини чітко виражена боязкість, страх перед школою, неготовності до навчальної діяльності; несформованості засобів спілкування; небажання йти до школи. Невміння бачити труднощі, самостійне виконання завдань помилкове, темп або швидкий, або занадто повільний; неадекватна оцінка, відсутність вольових дій, слабка організованість. Дитина підкоряється одноліткам, у спілкуванні з дорослими боязка, сором'язлива, пасивна; навички читання відсутні.
Середній рівень	Наявність у дитини широкого кола уявлень, вона вміє здійснювати звуковий аналіз слова, має достатній словниковий запас. Однак спосіб розв'язання конкретного завдання вона здійснює шляхом індивідуального пошуку. Навчальними навичками володіє нерівномірно (математичними, як правило, краще ніж мовними). Бажання йти до школи у дитини засноване на поверхневому уявленні про неї; готовність прийняти на себе роль учня недостатня, низька сформованість засобів спілкування. Виявляє достатній рівень організованості дитини, уміння виділяти труднощі, адекватну самооцінку; здатність до планування своїх дій, наявність вольових дій. Дитина не вміє адекватно поводитися, прагне підкоряти собі товаришів, керувати, не завжди адекватно сприймає зауваження дорослого; звертається з питаннями, але не уважна до відповідей; має недостатній мовний розвиток.
Високий рівень	Широке коло уявлень дитини про навколишній світ, елементарно систематизованих. Завдання виконується адекватними способами, використовуються знаково-символічні засоби, виділяється загальний спосіб розв'язування задач. Бажання дитини йти до школи, засноване на адекватному уявленні про неї; позитивне ставлення до навчання; готовність до спілкування. Дитина самостійно і правильно виконує завдання у нормальному темпі; адекватно ставиться до труднощів та оцінки, здатність до непривабливих видів діяльності, довільність поведінки. Сформовані уміння сприймати, зберігати й відтворювати інформацію; дитина добре буде свої відносини з однолітками, її охоче приймають до ігор; вона спокійно й відповідально ставиться до зауважень дорослого. Звертається до вихователя з питаннями та за допомогою; має навички читання.

Для встановлення рівня сформованості у дітей старшого дошкільного віку готовності до навчання в школі нами було проведено діагностику дітей, вихователів та батьків, шляхом використання методик для дітей та анкетувань батьків та вихователів закладу дошкільної освіти. Вивчення сучасного стану

досліджуваного явища проводилося під час педагогічної практики на базі Горностаївського ясла-садка «Журавлик» Новотроїцького району Херсонської області.

Основними завданнями під час констатувального етапу були:

1. Визначити початкові знання, уміння та навички дітей старшого дошкільного віку щодо сформованості готовності до продуктивної освітньої діяльності в школі.

2. Визначити індивідуальні відмінності між дітьми, а саме рівні сформованості готовності дітей до навчання в школі; рівні розвитку уваги; рівні сформованості інтелектуальних здібностей; рівні мотиваційної готовності до школи; рівні сформованості комунікативних навичок дітей у спілкуванні з однолітками та дорослими; здатність до самоконтролю; уміння проявляти наполегливість під час виконання освітніх завдань.

Для встановлення рівня сформованості досліджуваного поняття нами обрано групу дітей старшого дошкільного віку «Соняшники» (28 дітей). Групу розподілено на експериментальну 14 осіб та контрольну 14 осіб. Для з'ясування рівня сформованості *інтелектуальної готовності* дітей до навчання в школі нами в експериментальній групі проведено індивідуальні бесіди з дітьми щодо визначення рівня знань, умінь та навичок дошкільників. Також задля встановлення рівня інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку було застосовано методику «Будинок».

1. Методика «Будиночок» (Н. Гуткіна) (Додаток А).

Оскільки дана методика носить клінічний характер та не має нормативних показників, отримані результати інтерпретуються не з точки зору нормальності-анормальності, а з точки зору сенсомоторного розвитку особистості дошкільників. Після проведеної методики з дітьми проводилася додаткова бесіда метою якої було виявлення труднощів, які виникли під час малювання будиночку за зразком. З дітьми також обговорювалися головні частини малюнка (елементи будинку). Автор малюнка обов'язково повинен був дати відповідь на запитання чи отрималось в нього перемалювати

будиночок в порожнє поле бланку? Результати проведеної методики з старшими дошкільниками нами приведено в таблиці 1.3

Таблиця 1.3

Рівні розвитку довільної уваги дітей старшого дошкільного віку ЕГ

№ п.п.	Дитина	Невірно зображений символ	Заміна одного елемента іншим	Відсутність елемента	Розриви між лініями в місцях їх зєднання	Всього балів
1.	Аліна К.	1				2
2.	Андрій О.	1		2	1	4
3.	Віктор Д.	1	1			2
4.	Володимир Ю.		1		1	2
5.	Данило Ч.	1	1	0	1	3
6.	Даніл П.	1	1	2	1	5
7.	Дмитро А.	1	1	1		3
8.	Денис Г.	1		1	1	3
9.	Катерина Я.				1	1
10.	Олексій Б.	0	1	0	0	1
11.	Петро Ч.	1	1		1	3
12.	Ремзі А.		1	1		2
13.	Сергій М.	0	0	0	0	0
14.	Софія П.	0	0	0	0	0

Ця ж сама методика нами проведена й з дітьми контрольної групи.

Результати даного дослідження знайшли своє відображення в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Рівні розвитку довільної уваги дітей старшого дошкільного віку КГ

№ п.п.	Дитина	Невірно зображений символ	Заміна одного елемента іншим	Відсутність елемента	Розриви між лініями в місцях їх зєднання	Всього балів
1.	Аліна З.		1		1	2
2.	Аліна М.	0	0	0	0	0
3.	Анастасія Л.		1	1		2
4.	Богдан Б.			1	1	2
5.	Валерій К.	2	1	1	1	5

6.	Кирило К.	0	0	1	1	2
7.	Костянтин З.	1	1			2
8.	Ксенія Р.			1		2
9.	Лариса К.	1	1			2
10.	Ніколь К.			1		1
11.	Поліна Г.	0	0	0	0	0
12.	Поліна К.	2			1	3
13.	Роман М.	0	0	0	0	0
14.	Тимур Д.			2	1	3

За результатами проведеної методики видно, що двоє дітей старшого дошкільного віку з експериментальної групи показали високій рівень розвитку довільної уваги – Сергій М. та Софія П., що становить 14 %, а в контрольній групі високій рівень мають троє дітей (21 %) – Аліна М., Поліна Г. та Роман М.

Середній рівень сформованості довільної уваги в експериментальній групі мають 10 дітей (Аліна К., Віктор Д., Володимир Ю., Катерина Я., Олексій Б., Ремзі А., Данило Ч., Дмитро А., Денис Г. та Петро Ч.), що становить 72 % від 14 осіб респондентів. В контрольній групі середній рівень мають також 10 дітей, що становить 72 % (Аліна З., Анастасія Л., Богдан Б., Кирило К., Костянтин З., Ксенія Р., Лариса К., Ніколь К., Поліна К., Тимур Д.).

Слабкий або низький рівень розвитку довільної уваги в експериментальній групі мають дві дитини, що складає 14 % (Андрій О. та Даніл П.), а в контрольній групі низький рівень довільної уваги має лише одна дитина, що становить 7 % (Валерій К.).

Більшість дітей добре орієнтуються на зразок, але троє дітей все ж таки виявили низький рівень сформованості довільної уваги та уміння виконувати завдання за зразком. За результатами дослідження можна зробити висновок, що ці дфти мають низький рівень довільної уваги, сенсорної координації. У відсотковому співвідношення результати проведеної нами методики «Будиночок» в експериментальній та контрольній групах висвітлено у таблиці

1.5.

Таблиця 1.5

Результати діагностики за методикою «Будиночок» (Н. Гуткіна)

Група дітей / Рівні	Експериментальна група	Контрольна група
Високий	14 %	21 %
Середній	72 %	72 %
Низький	14 %	7 %

2. Анкетування вихователів закладу дошкільної освіти «Підготовка дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі».

Для визначення інтелектуальної готовності дітей до шкільного навчання в межах нашого дослідження ми провели анкетування з вихователями закладу дошкільної освіти, адже вихователь є головним організатором та джерелом формування знань дітей дошкільного віку. Вихователь формує у дітей знання та уявлення про живу й неживу природу, про окремі соціальні явища; обчислювальні навички, уявлення про кількість; комунікативні здібності.

Метою анкетування вихователів було визначення рівня педагогічної культури, щодо питань підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі в умовах закладу дошкільної освіти.

Анкета містила питання, за допомогою яких ми з'ясували, чи проводиться робота з даної проблеми, як часто проводиться діагностика дітей з питання готовності дітей до навчання в школі, які методи використовуються для виявлення рівня готовності, які форми роботи впроваджуються вихователем з даного питання.

Здійснивши аналіз анкет, результати показали, що 100 % вихователів переймаються проблемою формування готовності дошкільників до навчання в школі. Зазвичай ця робота проводиться на заняттях з розвитку мовлення, ознайомленню з довкіллям та ін., які проводяться систематично протягом тижня за розкладом занять. Результати даного анкетування нами висвітлено в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6

Рівні педагогічної культури вихователів щодо підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в умовах ЗДО

Рівні Кількість вихователів	Високий		Достатній		Средній	
	Кількість вихователів	%	Кількість вихователів	%	Кількість вихователів	%
	1	25	2	50	1	25

В ході констатувального дослідження нами було проведено бесіду з дітьми старшої групи з метою з'ясування *мотиваційної готовності* до навчання в школі. В ході бесіди дітям було запропоновано відповісти на запитання: «Чи хочеш ти йти до школи?» та «Чим займаються діти в школі?» відповіді дітей на запитання дуже відрізнялися, але в результаті критичного аналізу ми дійшли висновку, що 72 % респондентів (дітей старшого дошкільного віку) експериментальної групи мають високе бажання йти до школи та розуміють, що основною діяльністю в школі є навчання, а 28 % дітей не проявляють бажання йти до школи, про що свідчили їх негативні відповіді на запитання. Проаналізувавши відповіді дітей контрольної групи ми дійшли висновку, що 89 % дітей позитивно налаштовані до навчання в школі та мають високу мотивацію до навчання, і лише 11 % дітей не мають

Для того щоб *з'ясувати емоційно-вольову готовність* дітей старшого дошкільного нами застосовано методика І. Аргінської «Малювання намистинок» та проведено анкетування батьків «Чи готова моя дитина до школи».

1. Методика «Малювання намистинок» (Додаток Б).

В ході констатувального дослідження нами використана методика «Малювання намистинок» метою якої є виявлення кількості умов (правил), які може виконати дитина в процесі свідомої діяльності при сприйнятті освітніх завдань на слух. Методика також дасть можливість нам визначити рівень

уміння дітьми проявляти наполегливість у виконання завдань, самостійності, темп роботи, здатність планувати свою роботу.

Результати проведеної методики в експериментальній та контрольній групах висвітлено нами в таблиці 1.7. та 1.8.

Таблиця 1.7

Результати виконання завдань за методикою «Малювання намистинок»
в експериментальній групі

№ п/п	Дитина	Оцінка завдань	Оцінка самоконтролю
1.	Аліна К.	4	4 а
2.	Андрій О.	3	4б
3.	Віктор Д.	3	3
4.	Володимир Ю.	2	3
5.	Данило Ч.	3	4б
6.	Даніл П.	3	4б
7.	Дмитро А.	2	2а
8.	Денис Г.	3	3
9.	Катерина Я.	3	3
10.	Олексій Б.	4	4а
11.	Петро Ч.	3	3
12.	Ремзі А.	2	2б
13.	Сергій М.	3	3
14.	Софія П.	2	2а

Таблиця 1.8

Результати виконання завдань за методикою «Малювання намистинок»
в контрольній групі

№ п/п	Дитина	Оцінка завдань	Оцінка самоконтролю
1.	Аліна З.	2	2а
2.	Аліна М.	4	4а
3.	Анастасія Л.	3	3
4.	Богдан Б.	3	3
5.	Валерій К.	3	3
6.	Кирило К.	2	2б

Продовження таблиці 1.8

7.	Костянтин З.	3	3
8.	Ксенія Р.	3	3
9.	Лариса К.	2	2б
10.	Ніколь К.	2	2б
11.	Поліна Г.	3	3
12.	Поліна К.	4	4б

13.	Роман М.	4	4а
14.	Тимур Д.	3	3

Проаналізувавши результати діагностичної методики «Малювання намистинок» ми визначили рівні сформованості емоційно-вольової готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі та відобразили їх у таблиці 1.9, 1.10 відповідно для експериментальної та контрольної груп респондентів (дітей старшого дошкільного віку).

Таблиця 1.9

Результати діагностичної методики «Малювання намистинок»
експериментальної групи

Рівні	Кількість дітей			Відсоткове співвідношення		
	Оцінка завдання	Оцінка самоконтролю		Оцінка завдання	Оцінка самоконтролю	
		а	б		а	б
Високий	2	2	3	14,29%	14,28 %	21,43%
Достатній	8	6		57,14%	42,86%	
Середній	4	2	1	28,57%	14,28%	7,15%
Низький	0	0		0%	0%	

Таблиця 1.10

Результати діагностичної методики «Малювання намистинок»
контрольної групи

Рівні	Кількість дітей			Відсоткове співвідношення		
	Оцінка завдання	Оцінка самоконтролю		Оцінка завдання	Оцінка завдання	
		а	б		а	б
Високий	3	2	1	21,43%	14,28%	7,15%
Достатній	7	7		50%	50%	
Середній	4	1	3	28,57%	7,15%	21,42%
Низький	0	0		0%	0%	

За результатами проведеної методики з дітьми старшого дошкільного віку можна зробити висновок, що 2 дітей ЕГ мають високий рівень сформованості емоційно-вольової готовності до навчання в школі, що свідчить їх самостійність під час виконання завдань методики й відповідно з дітей КГ. Достатній рівень готовності притаманний 8 дітям ЕГ та 7 КГ відповідно. Середній рівень досліджуваного поняття мають четверо дітей обох досліджуваних груп. За результатами проведеної методики в експериментальній та контрольній групах діти з низьким рівнем сформованості емоційно-вольової готовності відсутні.

2. Для з'ясування емоційно-вольової готовності дитини до навчання в школі в ході констатувального дослідження нами було проведено *анкетування з батьками дітей старшого дошкільного віку «Чи готова моя дитина до школи?»* (Додаток В).

Мета – виявити рівень знань батьків щодо проблеми нашого дослідження, виявити актуальність питання підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі в умовах ЗДО серед батьків та вихованців, зацікавити батьків даною проблематикою.

За результатами обробки даних нами встановлено, що 13 батьків із 35 (37,14 %) вважають, що їх діти мають достатній рівень підготовки до навчання в школі й аргументують свої відповіді тим, що цьому питанню надають особливої уваги. 15 батьків з 35 опитаних (42,86 %) вважають що їх дитина має середній рівень до навчання в школі та аргументують свої відповіді тим, що в них не завжди вистачає часу приділяти цьому питанню належної уваги. Всього 7 батьків із 35 (20 %) стверджували, що їх діти мають високий рівень підготовки до навчання в школі, оскільки їх діти відвідують заняття підготовки до першого класу на базі закладу загальної середньої освіти, до якого вони планують перейти після завершення підготовки в закладі дошкільної освіти.

Отже, можна зробити висновок, що питання готовності дітей до навчання в школі є достатньо актуальним серед батьків вихованців старшого дошкільного віку. Результати анкетування батьків відображено в таблиці 1.11.

Таблиця 1.11

Рівні обізнаності батьків щодо питання готовності дітей до навчання в школі

Група батьків \ Рівні	Високий	Достатній	Середній
Кількість батьків, %	7 20 %	15 42,86%	13 37,14%

Останнім етапом дослідження рівнів сформованості готовності старших дошкільників є дослідження *комунікативної готовності* до навчання в школі. Для з'ясування цього явища нами використано методику Н. Нечаєвої «Розвиток усного мовлення».

Методика «Розвиток усного мовлення» (Н. Нечаєвої).

Мета: з'ясувати рівень розвитку зовнішніх особливостей усного мовлення дошкільників, її розгорнутість та зв'язність мовлення.

Інструкція. Оцінка розвитку усного мовлення на підставі спостережень за мовленням дошкільників.

Оцінка зовнішньої характеристики усного мовлення:

- *4-й рівень:* має 5 показників: 1) говорить охоче; 2) спілкування з вихователем відповідає освітній ситуації; 3) мовлення граматично правильне; 4) артикуляція достатньо виразна; 5) гучність мовлення відповідає нормам;

- *3-й рівень:* на достатньому рівні сформовані 4 показники;

- *2-й рівень:* на достатньому рівні сформовані 2-3 показники;

- *1-й рівень:* на достатньому рівні сформований 1 показник.

Оцінка зв'язності усного мовлення:

- *4-й рівень:* говорить зв'язними реченнями; дитина здатна дати характеристику окремого об'єкта або явища;

- *3-й рівень:* мовлення складають прості речення або слова, які замінюють речення; характеристика об'єкта чи явища подається у вигляді окремих речень або слів;

- *2-й рівень:* речення майже не використовуються в мовленні, відтворюються окремі слова або вирази; характеристика об'єкта чи явища викликає труднощі;

- *1-й рівень:* мовлення дитини складається з окремих слів та носить ситуативний характер.

Результати діагностування дітей старшого дошкільного віку за даною методикою нами подано в таблиці 1.12 та 1.13.

Таблиця 1.12

Результати діагностики за методикою «Розвиток усного мовлення» в експериментальній групі

Уровни	Кількість дітей		Відсоткове співвідношення	
	Рівень оцінки усного мовлення дітей	Рівень оцінки зв'язності усного мовлення дитини	Рівень оцінки усного мовлення дітей	Рівень оцінки зв'язності усного мовлення дитини
Високий	5	4	35,72%	28,56%
Достатній	7	8	50%	57,16%
Середній	2	2	14,28%	14,28%
Низький	0	0	0%	0%

Таблиця 1.13

Результати діагностики за методикою «Розвиток усного мовлення» в контрольній групі

Уровни	Кількість дітей		Відсоткове співвідношення	
	Рівень оцінки усного мовлення дітей	Рівень оцінки зв'язності усного мовлення дитини	Рівень оцінки усного мовлення дітей	Рівень оцінки зв'язності усного мовлення дитини
Високий	8	4	57,14%	28,58%
Достатній	5	7	35,72%	50%
Середній	1	3	7,14%	21,42%
Низький	0	0	0%	0%

Застосування діагностичної методики та спостереження за дітьми під час ігор і занять дало змогу визначити рівень сформованості комунікативної готовності дошкільників до навчання в школі. Як видно з таблиць високий рівень комунікативної готовності притаманний 5 дітям експериментальної та 8 контрольної групи відповідно. Достатній рівень готовності мають 7 дітей ЕГ та 5 КГ. Й відповідно середній рівень притаманний 2 дітям ЕК та 1 КГ. Результати застосованої методики дали змогу виявити, що низький рівень комунікативної готовності з числа всіх респондентів відсутній.

За результатами використаних діагностичних методик в ході констатувального етапу дослідження нами встановлено рівні сформованості

готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі та відображено їх в таблиці 1.14.

Таблиця 1.14

Рівні сформованості готовності старших дошкільників до навчання в школі

Компоненти готовності Рівні	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Інтелектуальна готовність	14 %	7 %	72 %	72 %	14 %	21 %
Мотиваційна готовність	6 %	5 %	22 %	6 %	72 %	89 %
Емоційно-вольова готовність	0 %	0 %	86 %	78 %	14 %	22 %
Комунікативна готовність	0 %	0 %	64 %	43 %	36 %	57 %

За результатами проведених діагностичних методик та аналізу кількісних відсоткових показників наведених в таблиці вище видно, рівень готовності дітей експериментальної групи нижче рівні контрольної групи.

Таким чином, відповідно до отриманих результатів констатувального етапу дослідження та встановлення рівня готовності дошкільників до навчання в школі ми підтвердили актуальність та необхідність розробки педагогічних умов щодо формування досліджуваного поняття та ефективної системи роботи вихователя щодо успішної підготовки старших дошкільників до навчання в школі

Отже, для ефективного формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі необхідно вводити в освітній процес ЗДО наступні форми організації та роботи зі старшими дошкільниками:

1. Створення та організація предметно-розвивального середовища з урахуванням особливостей дітей старшого дошкільного віку.
2. Проведення систематичної роботи щодо підвищення рівня готовності дітей до навчання в школі.

3. Врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей під час вибору розвивальних завдань, здійснення керівництва ними.

4. Педагогічна просвіта батьків та вихователів з даної проблеми.

РОЗДІЛ 2

Педагогічні умови підготовки старших дошкільників до освітньої діяльності в школі

2.1. Педагогічні умови формування готовності старших дошкільників до навчання в школі у практиці дошкільної освіти

З огляду на вивчення в психолого-педагогічній та методичній літературі проблеми підготовки дітей старшого дошкільного віку до освітньої діяльності в школі можна стверджувати, що дане питання набуло великого соціального значення. Адже даний процес має на меті підготувати дитину до опанування систематичною освітньою діяльністю в школі. Велику роль відіграють не тільки вчителі початкової школи а й вихователі та батьки. Тому, взаємодія цих трьох ланок забезпечить успішно пройти процес адаптації дитини до шкільного навчання, пристосуватись до нового провідного виду діяльності – навчання.

Першочерговим, при визначенні педагогічних умов формування готовності дитини до школи, на нашу думку, є визначення головних ознак та визначальних рис самого поняття «умова».

Аналізуючи дане поняття в тлумачному словнику С. Ожегов, науковець розуміє його як: по-перше, обставини від яких залежить певна дія, явище, процес; по-друге, правила, що встановлені в певній сфері діяльності; по-третє, середовище в якому щось відбувається [38].

З точки зору філософського трактування дане поняття пов'язане з відношенням певного предмету до оточуючого світу, без якого його існування неможливе. Поняття «умова» розуміється як, вагомий компонент комплексу об'єктів (об'єктів, їх стану та взаємовідношення), наявність якого забезпечує існування даного явища [20]. Тобто, сукупність конкретних умов даного явища забезпечує існування його протікання, виникнення та розвитку.

В психологічному словнику Р. Немов розглядає дане поняття в контексті психічного розвитку та повноцінно розкривається через сукупність внутрішніх та зовнішніх факторів. Саме ці фактори визначають психологічний розвиток особистості, прискорюють або уповільнюють його, його динаміку та кінцеві результати [37].

Схожу позицію з психологами займають і педагоги. Поняття «умова» вони розглядають як сукупність змінних природних, зовнішніх, соціальних та внутрішніх детермінант, що впливають на моральний, фізичний, психічний розвиток особистості, її поведінку, формування самої особистості, навчання та виховання [14].

Таким чином, проаналізувавши тлумачення поняття «умова», даний термін можна вважати загальнонауковим та розглядати з таких аспектів: умова це певна сукупність факторів, обставин або ж предметів; певна сукупність, що впливає на розвиток особистості, її виховання та навчання; також, умови можуть як прискорити так і уповільнити процес становлення та розвитку особистості, впливати на динаміку розвитку та його кінцевий результат.

Необхідним, також вважаємо розглянути поняття «педагогічні умови», оскільки в нашому дослідженні порушено питання вирішення проблем, що виникають в ході здійснення цілісного педагогічного процесу.

Розглядаючи дане поняття, вчені-дослідники дотримуються неоднозначного тлумачення даного явища та дотримуються декількох позицій. Перша когорта вчених (В. Андреев, А. Найн, Н. Яковлева) дане поняття розуміють як: сукупність певних заходів педагогічного впливу та можливостей матеріально-просторового середовища.

На думку В. Андреева, педагогічні умови становлять комплекс заходів, змісту, методів та засобів навчання та виховання [1]. А. Найн вважає, що педагогічні умови це сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів та засобів, котрі направлені на виконання певних завдань [34].

Іншої позиції дотримуються Б. Купріянов та С. Диніна. Науковці вважають, що педагогічні умови – це запланована система роботи щодо

уточнення закономірностей, як сталих зв'язків освітнього процесу, що забезпечує можливість перевірити результати науково-педагогічного дослідження [27, с. 103].

Отже, підводячи підсумок вищевказаному та визначаючи змістове наповнення поняття «педагогічні умови», можна виділити такі постулати, що є важливими при розумінні даного феномену. По-перше, умови виступають у ролі складового компоненту педагогічної системи. По-друге, педагогічні умови відображають сукупність освітніх можливостей (ціле направлені заходи впливу та взаємодії суб'єктів навчання: зміст, методи, засоби, форми навчання та виховання) та матеріально-просторового середовища, котрі впливають на її прогрес або регрес. По-третє, розвиток та ефективність функціонування педагогічної системи в повній мірі залежить від правильно підібраних педагогічних умов.

Тому, в нашому дослідженні, ми будемо розглядати педагогічні умови як один із компонентів педагогічної системи, що відображає сукупність можливостей освітнього та матеріально-просторового середовища, що впливають на особистісний аспект даної системи та забезпечують її повноцінне функціонування та розвиток.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, нами було виділено такі умови, що позитивно впливають на процес формування готовності старшого дошкільника до освітньої діяльності в школі.

1. Використання у роботі вихователя активних форм та методів, що сприяють успішній підготовці дитини до навчання в школі.

2. Створення в закладі дошкільної освіти розвиваючого предметно-просторового середовища, котре спрямоване на вирішення даного питання.

3. Прогресивна співпраця вихователів та батьків на основі розуміння сутності проблеми, форм та методів ефективної роботи щодо підготовки старшого дошкільника до освітньої діяльності в школі.

Тому, розглянемо вищезазначені педагогічні умови формування готовності дитини старшого дошкільного віку до школи більш детально.

Першою умовою нами було виділено *використання у роботі вихователя активних форм та методів, що сприяють успішній підготовці дитини до навчання в школі.*

На думку В. Мухіної ігрова діяльність значною мірою впливає на формування довільності психологічних процесів. За допомогою гри у дітей розвивається довільна увага та пам'ять [31].

Також дослідниця стверджує, що в основу особливої властивості мислення, котре дозволяє сприймати точку зору інших, попереджує їх майбутню поведінку та формує власну, покладено досвід ігрових а особливо реальних взаємовідносин в сюжетно-рольових іграх [31].

Для розвитку уяви визначальною є саме рольова гра. Дослідниця вважає, що в основу розвитку уявлення покладено вміння замінювати одні предмети іншими та виконувати різноманітні ролі.

В. Мухіна наголошує на тому, що гра значною мірою впливає на розвиток особистості самої дитини. Такий вплив закладається в тому, що через гру дитина знайомиться з різноманітними видами поведінки та взаємовідносинами між дорослими, котрі стають прикладом для наслідування. У грі дитина освоює навички спілкування та якості, котрі є необхідними для створення контакту з однолітками. Гра сприяє розвитку почуттів та вольової регуляції, шляхом виконання правил, котрі дитина виконує у грі, та взятій на себе ролі.

В середині ігрової діяльності починає складатись і наступний провідний вид діяльності – навчання. Знання не виникають з гри, їх привносить вихователь. Граючи, дитина ставиться до навчання як до гри в котрій треба виконувати правила. Проте, виконуючи елементарні правила, дитина, не розуміючи того, опановує початкові навчальні дії. Принципово відмінне ставлення у дорослих до навчання ніж до гри. Так само, поступово, змінюється і відношення дитини до гри. У дитини вже на даному етапі зароджується бажання та початкові навички опанування освітньою діяльністю в школі [31].

У період старшого дошкільця починають формуватись нові психічні механізми поведінки та діяльності. Саме у старшому дошкільньому віці у дитини відбувається активний розвиток та становлення пізнавальної діяльності. Дитина ставить різноманітні запитання, цікавиться причино-наслідковими зв'язками (Як? Чому? Навіщо?), стає допитливою, намагається самостійно придумати пояснення явищам природи та вчинкам однолітків та дорослих. Діти цікавляться кросвордами, логічними задачами, головоломками та вправами, котрі біль сильно впливають на логічне мислення. Мало усвідомлені враження про навколишнє середовище стають більш чіткими та узагальненими, з'являється цілісне сприйняття та осмислення дійсності, починає зароджуватись світогляд [31].

Отже, підсумовуючи вищевказане можна стверджувати, що гра відіграє визначну роль у життєдіяльності дитини старшого дошкільнього віку. Адже саме гра сприяє краще досліджувати та пізнавати навколишній світ, розвиває мислення, почуття, мовлення, волюву регуляцію. Завдяки грі формуються взаємовідносини з однолітками, відбувається розвиток і становлення самооцінки та самосвідомості, формується довільність у поведінці. І головне, у процесі гри відбувається становлення наступного провідного виду діяльності – навчання.

Друга, виділена нами умова, є не менш важливою для порушеної проблеми та полягає у *створенні в закладі дошкільньої освіти розвиваючого предметно-просторового середовища, котре спрямоване на вирішення даного питання.*

Багато факторів, стихійних та спеціально організованих, соціальних та природних, мають значний вплив на розвиток особистості в цілому, його пізнавальну самостійність.

Не менш важливим фактором, що впливає на розвиток особистості, педагоги-практики вважають середовище в якому перебуває дитина та за допомогою якого вона себе реалізує як особистість, проявляючи свою

самостійність через взаємодію з ним. Такої думки притримувались такі вчені як: Л. Буєва, Г. Костюк, В. Петровський.

Вітчизняними та зарубіжними вченими в галузі психології та педагогіки, П. Блонський, Дж. Брунер, А. Лурія, С. Рубінштейн, поняття середовище розглядається як один із головних факторів, діяльністю якого де термінується процес та результат розвитку людини.

Освітнє середовище в різних закладах з педагогічної точки зору представлена в широкому колі досліджень. Учені структурним компонентом освітнього середовища виділяють предметне оточення. Задля більш точного визначення досліджуваного середовища, що сприяє розвитку особистості, було введено термін «розвиваюче середовище» (В. Петровський, О. Радіонова). Розвиваюче середовище впливає на всі сторони особистості дитини – почуття, емоції, вольові якості. Таке середовище вимагає від дитини задіяти його думки та уяву. Тобто, воно стає середовищем для розвитку з яким дитина встановлює дієвий зв'язок.

Основною складовою розвиваючого середовища є предметно-розвиваюче середовище. Філософи сучасності (А. Виготський, Д. Ельконін, В. Давидов) вважають, що предметно-розвиваюче середовище це сукупність предметів, що представляє собою ту форму існування культури, що сприймається наочно. Всі знання попередніх поколінь, досвід, здібності відображені в предметі. Завдяки цьому предмету людина пізнає самого себе, свою індивідуальність. Саме в предметах культури, в образах взаємовідносин одного з одним дитина наче знаходить своє друге життя.

Динаміка формування якісно нових психічних утворень напряму залежить від середовища в якому знаходиться дитина, від їх взаємовідносин та змін, котрі проходять як в середовищі так і в самій дитині. Середовище виконує багатоаспектний потенціал. Л. Буєва, Н. Гусєва під середовищем розуміють засвоєння відношення до усталених цінностей, розвиток життєво необхідних якостей, засвоєння соціального досвіду. В. Біблер під середовищем розуміє умови життєдіяльності дитини. Натомість А. Мудрик

трактує дане поняття по-іншому. Він вважає, що це спосіб трансформації зовнішніх відносин у внутрішню структуру самої особистості, задоволення різноманітних потреб, в тому числі і потреби у самому процесі діяльності.

Тому, можна стверджувати, що середовище представляє собою широкий майданчик для соціальної та культурної діяльності особистості, сфера передачі та закріплення соціального досвіду, розвитку творчості, способу життя.

Важливим при вивченні питання організації розвиваючого середовища та визначенні впливу, що воно здійснює на розвиток розумових, психічних та особистісних якостей дошкільників, є точне обґрунтування функцій розвиваючого середовища.

Перш за все, предметно-розвиваюче середовище необхідне для самої дитини. Адже воно виконує інформаційну функцію. Завдяки ньому кожен предмет несе певні відомості про навколишній світ та стає засобом передачі соціального досвіду. Розвиваюче середовище має бути мобільним та динамічним. При організації такого середовища необхідно врахувати вікові та індивідуальні особливості дитини, її потреби, здібності а також зону найближчого розвитку.

Отже, аналізуючи психолого-педагогічну літературу, можна зробити висновок про те, що організація предметно-розвиваючого середовища є першочерговим елементом при здійсненні освітнього процесу, котрий породжує розвиваючий характер.

Наступною педагогічною умовою ми визначили *прогресивну співпрацю педагогів та батьків на основі розуміння сутності проблеми, форм та методів ефективної роботи щодо підготовки старшого дошкільника до освітньої діяльності в школі.*

Провідну роль при організації взаємодії вихователів та родини виконують саме педагоги. Досягнення цієї мети можливе тоді, коли педагог тактовно підводить батьків до розуміння проблеми, дає їм поради, будує взаємну роботу

вирішення даного питання. Також, чималу роль при взаємодії з батьками відіграє відсутність повчань та дидактизму з боку вихователів.

В багатьох сім'ях батьки не завжди в змозі приділити значної уваги шкільній готовності дитини. Частіше за все, головною причиною такого явища стає недостатня педагогічна грамотність батьків з питання готовності дитини до школи. В силу браку часу, через роботу та матеріальне забезпечення родини, батьки не завжди можуть приділити достатньо уваги на виховання у дитини інтересу до школи, своєчасному розвитку готовності, вихованню посидючості та працелюбності. Як наслідок, дитина виявляється менш пристосованою до освітньої діяльності та показує нижчі результати ніж інші діти. І тільки завдяки налагодженій співпраці вихователів та батьків можна уникнути такого явища та спільно знайти шляхи вирішення проблеми підготовки дитини до школи.

Втілюючи в життя процес педагогічного супроводу, вихователі та спеціалісти закладу дошкільної освіти не можуть надати універсальну пораду. Кожна дитина унікальна за своєю природою та потребує індивідуального підходу до вирішення даного питання. Чималу роль відіграють вміння вихователя та інших спеціалістів зібрати та правильно інтерпретувати інформацію про кожну родину. Від прийнятого способу, методів та засобів допомоги батькам в даній ситуації залежатиме подальший процес формування готовності дитини до школи. Головна ціль вихователів та батьків – здійснити своєчасну допомогу майбутньому учню з метою попередження виникнення труднощів при адаптації до освітньої діяльності в школі.

При вирішенні даної проблеми вихователі можуть проводити індивідуальні консультації, бесіди, круглі столи з вирішенням будь-яких питань. Це можуть бути вирішення таких питань, як:

- подолання тиску батьків на дитину, захист від морального та фізичного насильства та грубості;
- вирішення конфліктів, що виникли на ґрунті авторитаризму батьків, розуміння впливу заборон та обмежень в діяльності дитини;

- врахування інтересів дитини та вміння прийняти її позицію, а не тільки свою власну;

- вирішення проблеми недостатнього розвитку соціальних та особистісних якостей;

- залучення батьків дитини до процесу підтримки дитини в ситуаціях успіху та невдачі, подій, котрі відіграють важливу роль у житті дитини;

- підтримка процесу самоствердження дитини, розвиток її активності, залучення батьків та дитини до суспільної життєдіяльності.

Задля розвитку самоуправління в батьківському колективі треба формувати суб'єктивну позицію батьків стосовно вирішення проблем дитини, забезпечити повноправну родинну діяльність стосовно обговорення питань виховання та навчання дітей в школі. Задля цього, важливим є розроблення плану підготовки старшого дошкільника до освітньої діяльності в школі. Для вирішення поставленої проблеми використовуються як традиційні так і інноваційні форми співпраці та взаємодії з батьками.

Найбільш поширеною формою взаємодії батьків та вихователів є батьківські збори. Не дарма саме така форма є затребуваною серед вихователів та батьківського колективу, оскільки, за використання такої форми, вирішується громіздкий комплекс педагогічних задач. Важливим є проведення анкетування батьків на початку року, задля розуміння вихователем гострих питань, що їх хвилюють, та врахування виявлених проблем під час планування зборів. За такого підходу батьківські збори пройдуть більш ефективно та принесуть позитивні результати. Адже відміченою є тенденція, коли батьки відвідують такі заходи, де можуть обговорити проблему та отримати відповідь на хвилююче питання.

Значну роль також відіграє взаємодія всіх спеціалістів закладу дошкільної освіти. Таких як: логопеда, психолога, музичного керівника та вихователя. Існують ситуації, коли батьки не готові обговорювати проблему публічно. При виникненні такої ситуації важливим є проведення індивідуальних

консультацій з батьками. Адже існують певні проблеми та питання, котрі потребують індивідуального вирішення.

Для того, щоб надати батькам більше організаторських функцій, необхідно створити батьківську раду з числа тих, хто буде вирішувати певні питання з проведення заходів та вирішення конкретних проблем. Щоб сформувати процес участі батьків у діяльності дитячого колективу, треба організувати мікрогрупу батьків, котрі будуть по-черзі брати участь у заняттях. Необхідним є також забезпечення для батьків можливості оцінювати діяльність як закладу дошкільної освіти в цілому, так і роботу вихователя, всього колективу, керівника закладу.

Від педагогічної культури батьків багато в чому залежить і виховання дитини, підготовка її до освітньої діяльності в школі. З огляду на дослідження психологів та педагогів, ми бачимо невисокий рівень сформованості педагогічної культури серед батьків дошкільників. Це, в свою чергу, негативним чином знаходить своє відображення на результатах виховної діяльності. Тому, важливим та необхідним є формування у батьків психолого-педагогічних знань щодо їх ролі в родині та вихованні дитини, прищепити вміння правильної організації умов для виховання та навчання дитини. Співпраця всіх спеціалістів закладу дошкільної освіти та вихователя забезпечує організацію педагогічного супроводу родини на всіх етапах підготовки дитини до школи та забезпечує повноцінну участь батьків у педагогічному процесі.

Дуже важливим при формуванні якостей, необхідних майбутньому учню, и налагоджена система взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї. Дуже часто результатом батьківських помилок та життєвих орієнтирів, що поставлені в родині, є відсутність бажання у дитини навчатись та тяжкий затяжний період адаптації дитини до освітньої діяльності в школі. Для розуміння рівня знань батьків про підготовку дитини до школи доречним є проведення анкетування. Головною метою закладу дошкільної освіти є використання різноманітних форм роботи з батьками для отримання

позитивних результатів та наданні максимальної допомоги, оскільки період підготовки дитини до школи є вагомим моментом в житті кожної родини.

Тому, виділені нами педагогічні умови формування готовності дитини до освітньої діяльності в школі є найбільш доцільними. Адже вони націлені на розвиток адаптаційних форм поведінки, рефлексію, розвиток психічних функцій. У час формування нових відносин з дорослими та однолітками старший дошкільник продовжує розвивати рефлексію не тільки на себе а й на оточуючих. В освітній діяльності дитина вправляється у визнанні вольових якостей, котрі необхідні для опанування наукою. Освітня діяльність в школі створює нові умови подальшого розвитку дитини та вимагає від неї нових звершень в розвитку мовлення, уяви, пам'яті, мислення.

2.2. Система роботи щодо підготовки старших дошкільників до освітньої діяльності в школі

Зважаючи на отримані результати констатувального експерименту, які свідчать про недостатній рівень сформованості готовності старших дошкільників до навчання в школі, перед нами постало питання удосконалення системи роботи вихователя щодо підготовки дітей до навчання в закладах загальної середньої освіти.

В межах педагогічного дослідження нами запропонована система роботи вихователя щодо підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі, метою якої є вирішення наступних завдань:

1. Удосконалення предметно-розвивального середовища ЗДО з врахуванням особливостей дітей старшого дошкільного віку.
2. Розробка авторського зошита для старших дошкільників з метою удосконалення підготовки до навчання в школі.
3. Поглиблення методичної скарбнички вихователів знаннями та матеріалами щодо проблеми готовності старших дошкільників до навчання в школі.

4. Проведення просвітницької діяльності серед батьків дітей старшого дошкільного віку щодо готовності їх дитини до навчання в школі.

Дослідження різноманітних підходів до характеристики освітнього середовища ЗДО та його вплив на ефективність підготовки дошкільників до навчання в школі одне з актуальних питань сучасної педагогічної науки.

Освітнє середовище закладу дошкільної освіти нами удосконалено відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дітей старшого дошкільного віку та сконструйовано таким чином, щоб дитина протягом дня могла себе зайняти будь-яким видом діяльності.

Органічний зв'язок процесів навчання, виховання і розвитку, комплексний характер педагогічної взаємодії дозволяє вважати поняття «освітнє середовище» синонімічним для понять «навчальне середовище», «виховне середовище», «розвивальне середовище», «предметно-розвивальне середовище», «оточуючий простір» [24, с. 150].

У вільній енциклопедії Вікіпедія зазначається, що освітнє середовище – сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні [11].

У контексті нашого дослідження, найбільший інтерес представляє науковий доробок О. Кошіль, яка досліджувала та здійснила характеристику сутнісного змісту поняття середовище дошкільного навчального закладу як систему створення умов і засобів організації навчання, розвитку, виховання дітей дошкільного віку, а саме: саморозвиток дитини в ігровому освітньому середовищі (Є. Зворигіна, Л. Парамонова); особистісно-орієнтована взаємодія дитини і педагога в освітньому середовищі (Ю Шумілова, Є. Царегородцева); пізнавальний розвиток дитини дошкільного віку засобами спеціально обладнаного середовища (А. Вербенець, М. Полякова); вплив предметно-просторового середовища на гендерний розвиток дитини (І. Євтушенко);

формування у дітей естетичного сприйняття та художньо-творчих здібностей засобами освітнього середовища (Т. Комарова, О. Філіпс) та ін. [24].

Предметно-розвивальне середовище в групі має бути динамічним і змінюватися залежно від віку, індивідуальних особливостей дітей, пори року, тем, які вивчаються. Воно повинно передбачати створення певних центрів (куточків, зон) залежно від програми розвитку, навчання і виховання дітей, щоб діти мали, змогу займатися одночасно різними видами діяльності за власним бажанням та інтересами (розглядати ілюстрації, гратися, виконувати вправи тощо), не заважати одне одному, а також за власним вибором переходити від одного центру діяльності до іншого, від спокійних занять до активних. Групові кімнати мають облаштовуватися меблями згідно зросту дітей, а всі іграшки та матеріали повинні бути сертифіковані [21].

Середовища є одним із головних засобів розвитку особистості дитини, джерелом її індивідуальних знань та соціального досвіду. Предметно-розвивальне середовище не тільки забезпечує різноманітні види активності дітей дошкільного віку (фізичної, ігрової, розумової), але й виступає головним для самостійної роботи дітей.

Для вирішення першого завдання впровадження системи роботи щодо підготовки до школи нами пропонується *удосконалення предметно-розвивального середовища групи* відповідно до програмових вимог. Удосконалення предметно-розвивального середовища має на меті оформлення в групі куточків, які стосуються проблеми готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі.

До куточків *сюжетно-рольових ігор* пропонується додати наступні атрибути:

- різноманітні види шкільного приладдя: портфель, щоденник, зошити, ручки; предмети для сюжетно-рольових ігор сімейно-побутової тематики: «Сім'я», «Школа» та ін.

До *куточку самостійної художньої діяльності* рекомендується додати матеріали для підготовки руки дитини до письма:

- різноманітні матеріали з завданнями графічного характеру на розвиток м'якої моторики рук: розмальовки, графічні диктанти та ін.

Куточок книги пропонується оновити та наповнити книгами енциклопедичного характеру, які спрямовані на розумовий та пізнавальний розвиток особистості дитини: «Книга для читання», «Буквар», «Тваринний світ - енциклопедія» та ін.

З метою *підвищення педагогічної та психологічної компетентності та обізнаності вихователів ЗДО*, підвищення мотивації педагогів щодо питання формування у дошкільників готовності до навчання в школі рекомендується проводити для вихователів консультації за наступними темами: «Підготовка до школи», «Адаптація дітей до школи засобами казкотерапії», «Скоро до школи». Окрім проведення консультацій педагогам також можна запропонувати пам'ятки, брошури та буклети з теми нашого дослідження для поповнення методичної скарбнички та поглиблення знань про психолого-педагогічні особливості дітей цього вікового періоду, про процес адаптації до навчання в школі, про види готовності до школи.

Також обов'язковим елементом формування готовності дитини до школи є *взаємозв'язок з його родиною, батьками*. Роботу з батьками можна проводити в інформаційно-практичному форматі. Для того щоб полегшити процес адаптації дитини до школи важливо, щоб батьки були добре обізнані з питання підготовки дитини старшого дошкільного віку до навчання в школі. Для батьків можна започаткувати роботу консультпункту, який працюватиме за наступною тематикою: «Підготовка до школи», «Адаптація дітей до школи засобами казкотерапії», «Скоро до школи». Його метою може виступати – формування уявлень батьків про зміст підготовки дитини до школи, надання необхідних порад та рекомендацій про спілкування з дитиною на тему школи та шкільного життя, поглиблення уявлень батьків про значення підготовки дітей до шкільного навчання, заохочення батьків щодо підготовки дітей до школи.

Також можна провести батьківські збори, які є найпоширенішою формою співпраці з родиною вихованця, присвячені питанню формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі та будуть сприяти вирішенню наступних завдань:

1. Навчити батьків помічати індивідуальні закономірності розвитку дитини.
2. Сформувати мотивацію батьків щодо підготовки дитини до школи.
3. Розвивати довірливе ставлення до колективу закладу дошкільної освіти.

Під час проведення батьківських зборів обов'язково потрібно обмінятися досвідом з проблеми формування готовності до навчання в школі. Також для поглиблення знань батьків з даного питання можна удосконалити «Батьківський куточок», до якого додати пам'ятки щодо формування готовності старших дошкільників до навчання в школі : «Перший раз, у перший клас!», «Поради батькам майбутніх першокласників !», як правильно готувати дитину до вступу в школу, криза семи років, «Що повинен знати та вміти майбутній першокласник!» та «Як навчити дитину читати!».

Також в рамках нашого дослідження було апробовано створений авторський зошит для дітей старшого дошкільного віку. Робочий зошит створено відповідно до виділених нами компонентів готовності дітей старшого дошкільного віку до освітньої діяльності в школі та вимог базового компонента дошкільної освіти. Цей зошит є збіркою завдань, підібраних для індивідуальних занять з дітьми старшого дошкільного віку.

Таким чином, цілісний процес поетапної взаємодії вихователів з батьками та своїми вихованцями на принципах суб'єкт-суб'єктної взаємодії має здійснюватися на основі ефективного поєднання традиційних та інноваційних форм і методів освітнього процесу. Доцільне поєднання системи методів, прийомів і організаційних форм навчання, побудоване з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей розвитку дітей

дошкільного віку, сприяє формуванню високого рівня готовності дітей до освітньої діяльності в школі.

Отже, запропонована вище система роботи вихователя сприятиме успішному формуванню готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі. Впровадження запропонованих форм організації освітньої діяльності забезпечить високий рівень розвитку інтелектуальної, мотиваційної, емоційно-вольової та комунікативної компонентів готовності дошкільників до навчання.

2.3. Методичні рекомендації щодо використання авторського робочого зошита «Майбутній школяр»

Авторський робочий зошит «Майбутній школяр» розроблено відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення навчальної літератури для дітей дошкільного віку» [35], базового компоненту дошкільної освіти [2], освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» [16] та охарактеризованої в ході теоретичного дослідження компонентної структури готовності дітей старшого дошкільного віку до освітньої діяльності в школі.

Даний зошит є збіркою завдань, які підготовлені спеціально для індивідуальних занять з дітьми старшого дошкільного віку та упорядковані шляхом дібраних у систему розвивальних, виховних, дидактичних завдань, вправах і спрямованих на закріплення у дітей набутих уявлень, формування й закріплення практичних умінь, навичок відповідно до вимог змістового напрямку чинної освітньої програми та для успішної підготовки дошкільників до навчання в школі [36].

Робочий зошит «Майбутній школяр» (Додаток Г) вміщує чотири розділи, які відповідають компонентам готовності дитини до навчання в школі:

1. Завдання для формування мотивації до навчання в школі - «Готуємось до школи»;

2. Завдання для інтелектуального розвитку:

- «Вчимось читати»;
- «Вчимось писати»;
- «Вчимось рахувати»;
- «Розвиваємо логіку».

3. Завдання для формування емоційно-вольової готовності – «Моя воля та емоції».

4. Завдання для удосконалення комунікативних навичок – «Моє мовлення».

Перший розділ «Готуємось до школи» у доступній та цікавій формі познайомить дитину з елементарними уявленнями про школу, шкільне приладдя, правила поведінки під час уроків та на перервах та ін. Розділ містить завдання та вправи з обведення, малювання, розфарбування, порівняння та узагальнення.

Другий розділ вміщує завдання для інтелектуального розвитку дитини та складається з чотирьох підрозділів. «Вчимося читати» буде чудовим помічником під час вивчення букв та навчання читання. Цікаві завдання сприятимуть запам'ятовуванню графічного зображення букв, навичкам розрізнення голосних та приголосних звуків, читання складів, простих слів та речень.

Мета підрозділу «Вчимося писати» - підготовка руки дитини до письма. У розділі вміщено вправи з обведення, штрихування, розфарбування та малювання, написання друкованих літер по клітинках, елементи прописних букв – на допоміжному шаблоні.

Підрозділ «Вчимося рахувати» у доступній та цікавій формі ознайомить дитину з основами математики: поняття «більше-менше», «стільки ж», фігурами, цифрами.

Та останній підрозділ «Розвиваємо логіку» містить завдання з розвитку логіки, уваги та пам'яті. Дитина вчиться аналізувати, порівнювати, узагальнювати, визначати спільне тощо, а також розвиває образну, словесно-логічну, зорову та слухову пам'ять.

Третій розділ «Мої воля та емоції» містить вправи для тренування вольової готовності дитини до школи малювання геометричних фігур в певній послідовності за заданим зразком, підкреслення або фігуру в запропонованому тексті та ін.

Четвертий розділ «Моє мовлення» є чудовим додатком до розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Цей розділ містить добірку віршів, невеликих творів усної народної творчості, прислів'я, загадки та завдання на розвиток зв'язного мовлення, культури спілкування та ін.

Завдання в зошиті підібрані відповідно до сформованого у дитини рівня готовності до навчання в школі, працюючи з ним дошкільник потрапляє до світу цікавої мандрівки разом з головним героєм – Ноликом.

За допомогою цікавих та різноманітних завдань, вихователь та батьки зможуть удосконалити розвиток дитини та підготувати її до наступних більш складних етапів навчання.

Виконувати завдання, які розміщено в робочому зошиті можна як в групі так і вдома, оскільки в даному зошиті вміщено сторінки з домашніми завданнями, де передбачено вправи з усіх блоків. Це зроблено з метою закріплення дитиною навчального матеріалу. На роботу в зошиті відводиться в середньому від 15 до 20 хвилин. Виконання завдань здійснюється у вільний час (друга половина дня).

Отже, розроблений нами авторський робочий зошит «Майбутній школяр» буде сприяти формуванню готовності у дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі, оскільки розроблений за всіма компонентами досліджуваного поняття.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження ми дійшли наступних висновків:

1. Теоретичний аналіз науково-педагогічних літературних джерел засвідчив зростання інтересу широкого кола науковців до проблеми формування готовності старших дошкільників до освітньої діяльності в школі. Актуальність досліджуваного питання підтверджується особливою увагою теоретиків і практиків психолого-педагогічної науки. Теоретичний аналіз проблеми готовності дитини до школи ґрунтується на працях Л. Виготського, Є. Кравцової, В. Мухіної, Д. Ельконіна, Л. Божовича, Л. Венгера та багатьох інших педагогів та психологів. Окремі психолого-педагогічні та методологічні аспекти проблеми відображено у роботах Т. Кондратенко, В. Котирло, Г. Кравцова. Розроблено методика розвитку компонентів навчальної діяльності на спеціальних заняттях із дошкільниками (Л. Артемова, Л. Венгер, А. Давидчук, Т. Доронова, П. Лучанська).

В результаті теоретичного аналізу літератури ми з'ясували, що готовність дитини до освітньої діяльності в школі ґрунтується не тільки в кількісному накопиченні знань та умінь, але й в рівні розвитку пізнавальних процесів. Готовність до школи вчені пов'язують з уміннями узагальнювати, диференціювати за категоріями предмети та явища, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та самостійно робити висновки.

2. Дослідження психолого-педагогічної літератури дало змогу з'ясувати, що видатні психологи та педагоги поділяють готовність старших дошкільників до навчання в школі на загальну та спеціальну.

Спеціальна готовність дитини до навчання включає набуття нею знань, умінь та навичок, які допоможуть їй в майбутньому оволодіти навчальним матеріалом першого класу.

Поняття *загальна готовність до навчання* включає психологічну, морально-вольову та фізичну готовність старшого дошкільника до навчання в школі. Між цими видами готовності до навчання існує тісний взаємозв'язок.

Отже, готовність дошкільника до освітньої діяльності в школі доцільно розглядати як ефективне поєднання впливу комплексу компонентів, які охоплюють всі сфери діяльності дитини: психічне та фізичне здоров'я, інтелектуальну, морально-вольову, емоційну.

3. Критичний аналіз наукових теоретичних і практичних джерел та характеристика основних специфічних рис поняття готовності до навчання в школі дали змогу визначити комбінацію основних компонентів досліджуваного поняття:

- Інтелектуальна готовність;
- Мотиваційна готовність;
- Емоційно-вольова готовність;
- Комунікативна готовність.

Відповідно до розроблених нами компонентів, критеріїв та показників готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі нами розроблено рівні сформованості досліджуваного поняття (низький, середній, високий). Для встановлення рівня сформованості у дітей старшого дошкільного віку готовності до навчання в школі нами було проведено діагностику дітей, вихователів та батьків, шляхом використання методик для дітей та анкетувань батьків та вихователів закладу дошкільної освіти. Вивчення сучасного стану досліджуваного явища проводилося під час педагогічної практики на базі Горностаївського ясла-садка «Журавлик» Новотроїцького району Херсонської області.

За результатами проведених діагностичних методик та аналізу кількісних відсоткових показників, рівень готовності дітей експериментальної групи нижче рівні контрольної групи.

Таким чином, відповідно до отриманих результатів констатувального етапу дослідження та встановлення рівня готовності дошкільників до навчання в школі ми підтвердили актуальність та необхідність розробки педагогічних умов щодо формування досліджуваного поняття та ефективної

системи роботи вихователя щодо успішної підготовки старших дошкільників до навчання в школі.

4. Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, нами було виділено такі умови, що позитивно впливають на процес формування готовності старшого дошкільника до освітньої діяльності в школі:

1. Використання у роботі вихователя активних форм та методів, що сприяють успішній підготовці дитини до навчання в школі.

2. Створення в закладі дошкільної освіти розвиваючого предметно-просторового середовища, котре спрямоване на вирішення даного питання.

3. Прогресивна співпраця вихователів та батьків на основі розуміння сутності проблеми, форм та методів ефективної роботи щодо підготовки старшого дошкільника до освітньої діяльності в школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев, В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В.И. Андреев. - Казань: Изд-во КГУ, 2006. - 238 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти [Електронний ресурс] / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. - К.: Видавництво, 2012. – 26 с. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatochnij.pdf>.
3. Бардин К.В. Подготовка ребенка к школе / К. В. Бардина. – М.: Знание, 1983. – №5. – 96 с.
4. Безруких М.М. Школьные трудности у учащихся первых клас сов / М.М.Безруких. – М.,1998. – 64с.
5. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання / І. Д. Бех. – К.: ІЗМП, 1998. – 204 с.
6. Блонский П.П. Память и мышление // Избранные педагогические и психологические сочинения / Под ред. А.В. Петровского: В 2-х т. – М., 1979. – Т. 2. – С. 118-340.
7. Богуш А.М., Шиліна Н.Є. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі / А.М.Богуш, Н.Є.Шиліна. – Одеса: ПНЦ АПН України, 2003. – 492 с.
8. Божович Л.И. Отношение дошкольников к учению как психологическая проблема / Л.И. Божович // Вопросы психологии школьника. – М., 1951. – С. 3-28.
9. Введение в школьную жизнь: Учеб.-метод. пособие / З.Л.Шинтарь. – Гродно, 2002.

10. Венгер Л.А. Психологическая готовность ребенка к школе / Л. А. Венгер // Вопросы психологии. – 1984. – № 4. – С. 12-14.
11. Вільна енциклопедія Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%94_%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B5.
12. Выготский Л.С. История развития высших психических функций // Л.С.Выготский. Собр.соч.: в 6т. -Т.4. -М., 1983.
13. Гонина О.О. Мотивационная готовность к школьному обучению и содержанию общения дошкольников с родителями / О.О. Гонина // Международный журнал экспериментального образования. – 2014. – №3. – С. 81–84.
14. Готовність дитини до навчання / Упоряд: С.Максименко, К.Максименко, О.Главник. – К.Мікрос-СВС, 2003. – 112 с.
15. Диагностическая программа по определению психологической готовности детей 6-7 лет к школьному обучению // Психологическая наука и образование. – 1997. – № 2. – С.28-35.
16. Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О.Огнев'юк; авт. кол: Г. В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білокаленко; наук. ред.: Г.В.Беленька, М.А.Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. - 304 с.
17. Дмитриевская Л.А. Проверка общей готовности ребенка к школе / Л. А. Дмитриевская // Начальная школа. 2000. №12. - С. 17-20
18. Закон України «Про дошкільну освіту» [Електронний варіант]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.
19. Запорожец А. В. Психологическое изучение развития моторики ребенка-дошкольника / Вопросы психологии ребенка дошкольного возраста / Под ред. А. Н .Леонтьева, А. В. Запорожца. – М, 1995. – С. 112–122.

20. Карпенко З.С. Діагностика психічного розвитку дітей 6-7 років / З. С. Карпенко. – Івано-Франківськ, 1993. – 64 с.
21. Квасилівський ЗДО: Вимоги до ігрового предметно-розвивального середовища в групі: сучасні підходи [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://leleka.rv.ua/index.php?m=content&d=view&cid=143>.
22. Козлова С.А. Дошкольная педагогика / С.А. Козлова. – М.: Академия, 2000. – 416 с.
23. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / За ред. Л.М.Проколієнко. – К.: Рад. шк., 1989. – 608 с.
24. Кошіль О. Освітнє середовище дошкільного навчального закладу: генеза та сутнісний зміст поняття / О. Кошіль // Освітологічний дискурс, 2017, № 3-4 (18-19). - С. 150-162.
25. Кроль В.М. Психология и педагогика: учебное пособие. / В.М. Кроль, П.В. Иванова. - М.: Высш. школа, 2004. – 376 с.
26. Крутій К.Л. Концепція та методичні засади програми «Дитина в дошкільні роки». – Запоріжжя: Тов:»ЛПІС»ЛТД, 2000.- С. 4-17.
27. Куприянов, Б.В. Современные подходы к определению сущности категории «педагогические условия» / Б.В. Куприянов, С.А. Дынина // Вестник Костромского гос. ун-та им. Н.А. Некрасова. - 2001. - № 2. - С. 101-104.
28. Лавріненко О. Розвиваємо увагу, пам'ять, мислення / О. Лавріненко // Дошкільне виховання. – 2001. – №2. – С.16-17.
29. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1977. – 304 с.
30. Лист МОН України від 02.07.2019 № 1/9-419 «Щодо організації діяльності закладів освіти, що забезпечують здобуття дошкільної освіти у 2019/2020 навчальному році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-diyalnosti-zakladiv-osviti-sho-zabezpechuyut-zdobuttya-doshkilnoyi-osviti-u-20192020-navchalnomu-roci>.

31. Мухина В.С. Детская психология / В.С. Мухина. – М.: Просвещение, 2008. – 272 с.
32. Назаренко А. Сім'я і дошкільний заклад / А. Назаренко // Дошкільне виховання. – 2001. – №8. – С.10-11.
33. Назаренко Г.І. Забезпечення готовності дитини до навчання в школі: Методичні рекомендації для вихователів дошкільних закладів, вчителів початкових класів та батьків / Г. І. Назаренко. – Харків: ХОНМІБО, 2002. – 20 с.
34. Найн А.Я. Инновации в образовании / А.Я. Найн. – Челябинск: ФИНО РФ, 2000. – 281 с.
35. Наказ № 367 від 16.04.2018 р. «Про затвердження порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadskeobgovorennya/2018/05/05/Poryadok%20zarahuvannya%20do%20pershogo%20klasu.pdf>.
36. Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення навчальної літератури для дітей дошкільного віку» № 572 від 12 травня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/41187/>.
37. Немов Р.С. Психологический словарь / Р.С. Немов. — М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2007. — 560 с.
38. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка: Около 100 000 слов, терминов и фразеологических выражений / С.И. Ожегов; Под ред. Л.И. Скворцов. - М.: ОНИКС-ЛИТ, Мир и Образование, 2012. - 1376 с.
39. Папач О.І. Формування готовності дітей до навчання за вальдорфською педагогікою: Автореф. дис. ...канд. пед. наук. / О. І. Папач - Одеса, 1994.- 23 с.
40. Подласый, И.П. Педагогика. Новый курс: учебник для студ. педвузов. / И.П. Подласый. - М.: ВЛАДОС, 2006. - 434с.

41. Прокопенко В.І. Підготовка дітей шостого року життя до навчально-пізнавальної діяльності у школі: автореф. дис. ...канд. пед. наук / В. І. Прокопенко. - Київ, 2002.- 20 с.
42. Психологія людини: Л. С. Виготський та сучасна наука: зб. ст. / за ред.М. В. Папучі. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. – Вип. 1. – 127 с.
43. Сайко Н.О. Особливості соціалізації дітей дошкільного віку в процесі підготовки до школи: Збірник «Школа першого ступеня: теорія і практика» / Н. О. Сайко. – Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту, - Переяслав-Хмельницький, 2002. – 200 с.
44. Середняцька А. Підготовка до школи дітей, які не відвідують дошкільних закладів / А. Середняцька // Дошк. вих. – 2001. – № 8. – С. 4-5.
45. Удовенко М. Діагностика психологічної готовності 6-річних дітей до навчання в школі / М. Удовенко // Початкова освіта. – 2003. – №18 (210). – Травень. – С.14-46.
46. Федорович Л.О. Підготовка дітей до школи в умовах навчально-виховного комплексу: Автореф. дис. ... канд.. пед. наук / Л. О. Федорович.- Кривий Ріг, 2003. – 20 с.
47. Черепаня Н. І. Проблеми готовності дитини до школи / Н. І. Черепаня // Педагогіка і психологія: Формування творчої особистості: проблеми і пошуки. Зб. наук. праць. Вип. 33. – Київ, 2004. – С. 421-426.
48. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды / Д. Б. Эльконин. – М., 1989. – С. 20-28.
49. Brunshwig H. Entering the elementary school before the legal age // Soins Psychiatr. 1982. Feb. Vol. 16. P.43-45.
50. Gagne R.M. The conditions of learning 3-rd ed. N.Y.; Chicago; San Francisko; Atlanta; Dallas; Montreal; Toronto; L.; Sydney, 1977. 339 p.
51. Goslin D., Epstein R., Hallok B. The use of standardized tests in elementary school // Technical Report. № 2. The sosial consegunces of testing. N.Y., 1965. P.237-249.

52. Hirsch de K., Jansky I.Y., Lafngford W. S. Predicting reading failure. N.Y., 1966. 320p.

53. Remde R. The development of children of uncertain capability under school stress // Z Arztl Fortbild (Jena). 1968. Aug. Vol. 15; 62 (16). P. 896-899.

54. Vermeil G., Guran P. Biological development and schooling // Bull Acad Natl Med. 1984. Dec. Vol. 168(9). P.1027-1031.

55. Wilson D.A., Knudtson M.D. Fssessing school readiness through the school-entry screening exam // Nurse Pract. 1992. Sep. Vol. 17 (9). P.29-30, 33.

ДОДАТКИ

Додаток А

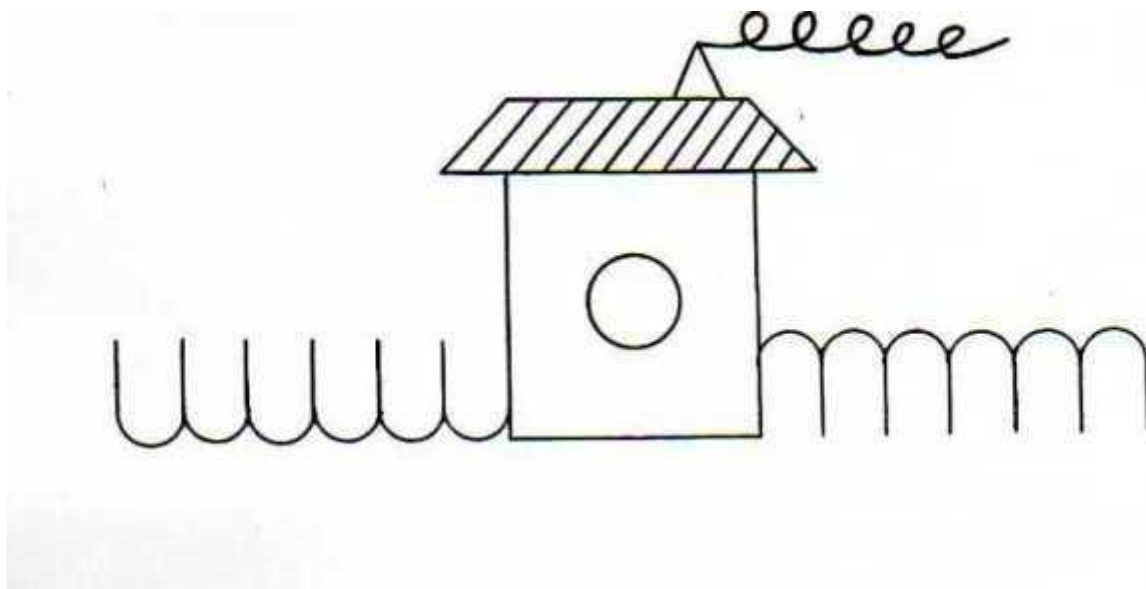
Методика «Будиночок» (Н. І. Гуткіна)

Методика «Будиночок» (Н. І. Гуткіна) являє собою завдання на змальовування картинки із зображенням будинку, окремі деталі якого складаються з елементів прописних літер. Методика розрахована на дітей віком 5–10 років і може використовуватися для визначення готовності дитини до школи.

Ціль дослідження: визначити здібності дитини до копіювання складного зразка.

Завдання дозволяє виявити вміння дитини орієнтуватися за зразком, точно його копіювати, визначити особливості розвитку мимовільної уваги, просторового сприйняття, сенсомоторної координації та дрібної моторики рук.

Матеріали: зразок малюнка, аркуш паперу, олівець.

Хід дослідження

Перед виконанням завдання дитині дається інструкція: «Перед тобою лежить аркуш паперу та олівець. Намалюй на цьому аркуші точно таку саму

картинку, як на цьому листочку (перед малюнком кладеться аркуш із зображенням будинку). Не поспішай, будь уважним, постарайся, щоб твій малюнок був точно таким самим, як на зразку. Якщо ти щось намалюєш не так, не стирай гумкою (необхідно прослідкувати, щоб у дитини не було гумки). Потрібно поверх неправильного малюнка чи поряд намалювати правильно. Тобі зрозуміло завдання? Тоді берись до роботи».

По ходу виконання завдання необхідно зафіксувати:

1. Якою рукою малює дитина (правою чи лівою).
2. Як вона працює зі зразком: як часто дивиться на нього, чи проводить над малюнком-зразком уявні лінії, що повторюють контури картини, чи порівнює намальоване зі зразком або малює по пам'яті.
3. Швидко чи повільно проводить лінії.
4. Чи відволікається під час роботи.
5. Висловлювання та запитання під час малювання.
6. Чи звіряє після закінчення роботи свій малюнок зі зразком.

Коли дитина повідомляє про закінчення роботи, їй пропонується перевірити, чи все у неї правильно. Якщо вона побачить неточності у своєму малюнку, то може їх виправити, але це має бути зафіксовано експериментатором.

Обробка та аналіз результатів

Обробка експериментального матеріалу проводиться методом підрахунку балів, що нараховуються за помилки. Помилки бувають такими.

1. Відсутність будь-якої деталі малюнка (4 бали). На малюнку можуть бути відсутні паркан (одна або дві половини), дим, труба, дах, штриховка на даху, вікно, лінія, що зображує основу будинку.
2. Збільшення окремих деталей малюнка більш ніж удвічі при відносно правильному збереженні розміру всього малюнка (3 бали за кожен збільшений деталь).
3. Неправильно зображений елемент малюнка (3 бали). Неправильно можуть бути зображені кільця диму, паркан, штриховка на даху, вікно, труба.

Причому якщо неправильно намальовані палички, з яких складається права (ліва) частина паркану, то 2 бали нараховується не за кожну неправильну паличку, а за всю праву (ліву) частину паркану в цілому. Те саме стосується і кілець диму, що виходять із труби, і штриховки на даху будинку: 2 бали нараховується не за кожне неправильне кільце, а за весь неправильно скопійований дим; не за кожну неправильну лінію в штриховці, а за всю штриховку даху в цілому.

Права і ліва частини паркану оцінюються окремо: так, якщо неправильно змальована права частина, а ліва скопійована без помилок (чи навпаки), то дитина отримує за намальований паркан 2 бали; якщо ж допущені помилки і в правій, і в лівій частині, то 4 бали (за кожну частину по 2 бали). Якщо частина правого (лівого) боку паркану скопійовані правильно, а частина неправильно, то за цей бік паркану нараховується 1 бал; те ж саме стосується і кілець диму, і штриховки на даху: якщо тільки одна частина кілець диму змальована правильно, то дим оцінюється 1 балом; якщо тільки одна частина штриховки на даху відтворена правильно, то вся штриховка оцінюється 1 балом. Неправильно відтворена кількість елементів у деталі малюнка не вважається помилкою, тобто не важливо, скільки буде паличок на паркані, кілець диму чи ліній у штриховці даху.

4. Неправильне розташування деталей в просторі малюнка (1 бал). До помилок цього виду належать: розташування паркану не на загальній із основою будинку лінії, а вище неї, будинок ніби висить у повітрі чи нижче лінії основи будинку; зміщення труби до лівого краю даху; суттєве зміщення вікна в будь-який бік від центру; розташування диму більш ніж на 30° відхилення від горизонтальної лінії; основа даху по розміру відповідає основі будинку, а не перебільшує її (на зразку дах нависає над будинком).

5. Відхилення прямих ліній більше ніж на 30° від заданого напрямку (1 бал): вертикальних і горизонтальних ліній, з яких складається будинок і дах; паличок паркану; зміна кута нахилу бокових ліній даху (розташування їх під

прямим чи тупим кутом до основи даху замість гострого); відхилення лінії основи паркану більш ніж на 30° від горизонтальної лінії.

6. Розриви між лініями в тих місцях, де вони мають бути з'єднані (1 бал за кожен розрив). У тому випадку якщо лінії штриховки на даху не доходять до лінії даху, 1 бал ставиться за всю штриховку в цілому, а не за кожен неправильну лінію штриховки.

7. Ліній налазять одна на одну (1 бал за кожне налізання). У разі якщо лінії штриховки на даху залазять за лінії даху, 1 бал ставиться за всю штриховку в цілому, а не за кожен неправильну лінію штриховки.

Хороше виконання малюнка оцінюється як «0» балів. Таким чином, чим гірше виконане завдання, тим вище отримана піддослідним сумарна оцінка. Однак при інтерпретації результатів експерименту необхідно враховувати вік дитини. Діти 5 років майже не отримують оцінки «0» через недостатню зрілість мозкових структур, що відповідають за сенсомоторну координацію.

При аналізі дитячого малюнка необхідно звернути увагу на характер ліній: дуже жирні чи «кошлаті» лінії можуть свідчити про стан тривожності дитини. Але висновок про тривожність у жодному разі не можна робити лише на підставі цього малюнка. Підозри необхідно перевірити спеціальними методиками на визначення тривожності.

Методику «Будиночок» можна проводити як індивідуально, так і в невеликих групах.

Результат виконання методики в балах визначається не стільки для порівняння однієї дитини з іншою, скільки для відслідковування змін у сенсомоторному розвитку однієї і тієї самої дитини в різному віці. Експеримент не можна проводити з дітьми, що погано бачать.

Методика «Малювання намистинок» (І.І. Аргінська)

Мета: виявити кількість умов (правил), які може втримати дитина в процесі свідомої діяльності при сприйнятті завдання на слух.

Організація роботи: завдання виконується на окремих аркушах з малюнком кривої, що зображує нитку:

Для роботи у кожної дитини повинно бути не менше шести кольорових олівців або фломастерів.

Етапи виконання тесту: робота складається з трьох частин: перша частина (основна) – виконання тесту (малювання намиста), друга – перевірка роботи і третя (у разі необхідності) – перемальовування намиста.

Інструкція для дітей (до першої частини тесту):

«Діти, у кожного з вас на листочку намальована нитка. На цій нитці потрібно зобразити 5 круглих намистинок таким чином, щоб ця нитка проходила через середину намистинок. Всі намистинки повинні бути різного кольору, а середня – синя. (Цей текст психолог повторює двічі). Починайте малювати».

Інструкція для дітей (до другої частини тесту, виконання якої починається після того, як всі діти виконали першу частину):

«Діти, зараз я ще раз розповім, які намистини треба було намалювати, а ви перевірте свої малюнки, чи все зробили правильно. Хто помітить помилку, зробіть нижче правильний малюнок. Слухайте уважно». (Умова тесту повторюється ще раз в повільному темпі, кожна вимога виділяється голосом).

Система оцінювання (оцінюється кращий з виконаних варіантів):

1-й рівень – завдання виконане правильно, тобто враховані всі 5 умов:

- а) розташування намистинок на нитці;
- б) форма намистин;
- в) їх кількість;
- г) використання п'яти різних кольорів;

д) відповідний (синій) колір середньої намистини.

2-й рівень - при виконанні завдання враховано 3-4 умови.

3-й рівень - при виконанні завдання враховано 2 умови.

4-й рівень - при виконанні завдання враховано не більше 1-ї умови.

АНКЕТА

ЧИ ГОТОВА ВАША ДИТИНА ДО ШКОЛИ ?

Шановні батьки, дайте відповіді на запитання.

- Чи хоче ваша дитина йти до школи?
- Чи думає ваша дитина про те, що у школі вона багато дізнається й навчатися буде цікаво?
- Чи може ваша дитина самостійно виконувати справу, яка потребує зосередженості впродовж 30 хвилин (наприклад, збирати конструктор?)
- Чи ваша дитина у присутності незнайомих анітрохи не соромиться?
- Чи вміє ваша дитина складати розповіді за картинкою не коротші, ніж із п'яти речень?
- Чи може ваша дитина розповісти напам'ять кілька віршів?
- Чи вміє вона відмінювати іменники за зразком один – багато?
- Чи вміє ваша дитина читати по складах або цілими словами?
- Чи вміє ваша дитина рахувати до 10 і назад?
- Чи може вона розв'язувати прості задачі на віднімання й додавання одиниці?
- Чи правильно, що ваша дитина має тверду руку?
- Чи любить вона малювати і розфарбовувати картинки?
- Чи може ваша дитина користуватися ножицями і клеєм (наприклад, робити аплікації)?
- Чи може вона зібрати пазли з п'яти частин за хвилину?
- Чи знає дитина назви диких і свійських тварин?
- Чи може вона узагальнювати поняття (наприклад, назвати одним словом овочі: помідори, морква, цибуля)?
- Чи любить ваша дитина самостійно працювати – малювати, збирати мозаїку тощо?

- Чи може вона розуміти і точно виконувати словесні інструкції?

Результати тестування залежать від кількості позитивних відповідей на запитання тесту.

Отже, якщо їх:

15-18 - дитина готова йти до школи. Ви не дарма з нею працювали, а шкільні труднощі, якщо і виникнуть, можна легко подолати;

10-14 - ви на правильному шляху, дитина багато чого навчилася, а запитання, на які ви відповіли «ні», підкажуть вам, над чим іще потрібно попрацювати;

9 і менше – почитайте спеціальну літературу, постарайтеся приділяти більше часу заняттям з дитиною і зверніть увагу на те, чого вона не вміє.

Результати можуть вас розчарувати. Але пам'ятайте, що всі ми – учні у школі життя. Дитина не народжується першокласником, готовність до школи – це комплекс здібностей, що піддаються корекції. Вправи, завдання, ігри, обрані вами для розвитку дитини, легко і весело можна виконувати з мамою, татом, бабусею, старшими братами та сестрами – з усіма, хто має вільний час і бажання навчатися разом із дитиною. Добираючи завдання, зверніть увагу на слабкі місця розвитку дитини. Добре, щоб вона навчилася читати і хоч трохи писати.

Ви можете дати волю своїй фантазії і видозмінювати завдання, а можете точно дотримуватись інструкції, - у будь-якому випадку ваша дитина росте і наближається до школи. Але запам'ятайте, будь ласка, кілька простих *правил*.

- Заняття з дитиною мають бути обопільно добровільними.
- Їх тривалість не має перевищувати 35 хвилин.
- Не намагайтеся пропонувати дитині завдання, якщо вона стомлена.
- Постарайтеся, щоб заняття мали регулярний характер – «мозковий штурм» під час підготовки до школи не ефективний.
- Якщо ви побоюєтеся за успіхи своєї дитини, радимо вам зосереджуватися на виробленні конкретних навичок.

